

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

In Anatomicis Lectiones Excellentissimi D. Bassianj Landi Placentini - Cod. Rastatt 52

[S.l.], [16. Jahrh.]

Humana historia liber secundus

[urn:nbn:de:bsz:31-284553](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-284553)

93 BASSIANI LANDI
est illis substernatur, ne durū duro col-
lidatur, ut in sefsione fieri accidit, nam
nisi ea quantulacunq; caro coxis subde-
retur, haud sedere homo posset, nisi ma-
ximo coxæ attritu. Alia est, sine qua nō
staret uita. alia est, ut dentes coëant, fir-
menturq; radicitus. Atq; haecenus de
multiplici carnis genere.

BASSIANI LAN-
DI PLACENTINI DE
*Humana Historia Liber se-
cundus.*

DE ossibus pariter, & ner-
uis, abūde primo diximus.
nunc sequitur, ut de mu-
sculis edifferendū sit: quo-
rum futuro medico æquè pernecessaria
esse iudicatur, atq; ossium ac nervorum
cognitio. nam eæ corporis partes, cate-
ris omnibus ueluti fundamenta iacta,
medi-

medicum summopere iuuant, siue is cā
 denti ferro adurat, siue tenaci forcipe
 diuellat plumbeam glandem, machina
 terrifico quam fulminat ænea plumbo:
 siue aliquam corporis partem recidat,
 quò uitiatus humor, & pestifer abscede
 ret. Facilius quoque omnium interio
 rum sedes, uenarum & arteriarum du
 ctus, ueniunt in notitiam: extremum,
 tot genera morborum, quę intus foris
 que crassantur, nullo fermè negotio e
 discere curarè ue poterit. Quanquam
 hoc tempore omnium disciplinarum
 ordo inuertitur à quibusdam homini
 bus, quorum barba, pallium, & su
 percilia, magnam *πλὴ ἀλαζονείαν* planè
 clamitant. Ego tamen, ne quicquàm
 præpostere tradatur, & præuersum ac
 perturbatā sit, musculorum naturam in
 primis exponā: deinde nō multo pōst,
 quàm spiritus semitas atq; sanguinis ri
 uos ostēdero, ad uiscera intestinaq; cō
 templanda me cōferā. *Musculus*
 est caro fibris cōtexta, et in muris propè *quid.*

g 2 mo.

modū à natura efformata, cuius alius
 latiuscula est, caput autē perexiguum;
 tendine terminatur, qui membranę in
 terdum persimilis est: aliàs globum quę
 dam neruis & ligaminibus circumdu-
 ctum refert. Partes musculi usquequa-
 que sui simillimas, atq; rationem cum
 toto communem subeuntes habuerūt,
 fibras eis natura pro loci & officij com-
 moditate uarię ingenerauit, aliquando
 latas, nonnunquam longas, interdum
 transversas. Vnde multi congnomen
 ex euentu nancisci tradunt. aut enim la-
 tos, aut longos, aut transversos muscu-
 los aiunt nominari à diligentibus scri-
 ptoribus. Ii omnes usui non mediocri
 membris esse solent. nā motibus oppi-
 dō quā uarijs seruiunt: aut adducunt
 aut abducunt, aut circumagunt mem-
 bra: postremò nullum motionis genus
 in nobis sponte promotis citatur, quin
 musculis feratur acceptum. Præterea
 subiectas sibi partes quodammodo mu-
 niunt, operiunt que, & uocem for-
 man-

*Musculo-
rum usus.*

mandam mirè iuuant. At ij quibus minor actio credita est. ij ipsi in summo ex tant . insigniores , altius delitescentes suum officium sedulò faciunt . Quod quidem , ut est , ex fibrarum situ deprehenditur . Sed prius quàm ad singularum partium musculos uenio, erit operæ precium intelligere , an iure cor ipsū in musculorum numerum referri possit . non enim ex ueteribus desuere , qui musculum propterea esse id putarunt , quod eius carnem mirandum in modum rubere conspiciebant . Rubens enim color ita necessariò sequitur musculos , ut candor solet omnino unguis sequi . Sed isti uehementer errant . nam musculus qui que non habet quodq; fibrarum genus . In corde uerò omnes fibras inesse , perspicuum est . & illas quidem longè crassiores , quàm in alijs musculis cernimus : quia perpetuò sunt in opere , dum cor iugi motu ciatur . id quod etiam Galenus cum alijs

Cor an in musculorū numero.

ni corporis partium, his uerbis testa-
 tur. Σαρξ ὄσιν ἢ καρδία σκληρά, καὶ δυνα-
 θής, ἐξ ἰνῶν πολυδύων συγκυμῶν, καὶ καρτ' ἀμ-
 φω ταύτα, καὶ εἰ πᾶσα πλησιᾷ ^{εἰς} δοκίμῳ τοῖς
 μυσίμ, γιὰργῶς αὐτῶν ἀσφοδρῆ. τοῖς ἴσιν γὰρ μο-
 νοδύος ὄσιν ἢ τ' ἰνῶν φύσις. ἢ γὰρ δύθας μόνου
 ἔχουσι καὶ τὸ μῆκος αὐτῶν, ἢ ἔγκαρσία καὶ τὸ
 πλάτος, ἀμα δὲ ἐκατόβας ὄσιν. ἢ καρδία δὲ
 καὶ ταύτας ἀμφοτέρως ἔχει, καὶ τρίτας ἐπ' αὐ-
 τὰς ῥοφῆς, ἀλλὰ καὶ σκληροτέλει καὶ τόνω, καὶ ξυμ-
 πῆσι ῥώμη τε, καὶ δυναθῆα πολὺ δὴ π
 πᾶσα καὶ ἴσιν αὐτῆς καρδίας ἰνῆς ἀπασῶν ἴσιν
 ἄλλων. ὄσιν γὰρ ὄσιν ὄσιν ὄσιν ὄσιν ὄσιν ὄσιν
 εἰς ῥώμην ἢ ἀμα καὶ δυναθῆαν ἢ τ' σώματος
 αὐτῆς ὄσιν πᾶσα κενάδην, τὸ δὲ πολυειδῆς ἴσιν
 ἰνῶν μυσίμ καὶ πᾶσα καὶ μοι. & septimo de
 Aggressionibus anatomicis. ὄσιν τ' ὄσιν
 ὄσιν οἱ μῆτες ἔχουσι τῆς καρδίας τ' αὐτῶν γιὰργ-
 γῆαν, ὄσιν μὲν δὲ τῶν ὄσιν. ἀμα δὲ καὶ ἴσιν ὄσιν
 πῆς ἀμα καρδίαν τε καὶ μῆ ὄσιν ὄσιν, ἐκατόβας
 γιὰσαδαν βολητῆ, ἀσφοραὺν εὐρήσει καὶ τῶν
 γιὰσιν αὐτῶν ὄσιν καὶ. id est: Ob id igitur
 necq; musculi eadem habent, quam

cor habet, actionem, quia neq; substan-
tiam. porro si quispiam cor pariter, &
musculum quemuis concoxerit, & u-
trumq; degustare uoluerit, differentiã
gustatu non mediocrem percipiet, ac
inueniet. & non multo post, acerbius
istos coarguit. Αμαρτάνουσι πεδου μὲν γὰρ
αὐτῆ τῆ φλ ὀσίας ἀγνοία. καὶ γὰρ σκληροτέραι
μὲν πάντος ἡ καρδία. καὶ τῆ τῶν ἰνῶν ποιικι-
λία διαφορα σαφέως, ὡσπερ γὰρ καὶ τῆ χροῶ. καὶ
πρὸς τὰ τοιαῦτα ἄπαντα, ἐπι δὴ καὶ μάλλον τῆ γού-
σῃ. καὶ γὰρ καὶ ἴσῳ μεγιστον ὄσιν γνώσιμα δια-
φορῶν ὀσίων. ἀλλὰ μοι δοκῶσιν ἕποτε καρ-
δίας ἐμφυλῆς φαγεῖν. id est: Primum qui
dem errant, quod ipsam cordis substan-
tiam ignorāt. etenim durius omni mu-
sculo est cor, & fibrarum uarietate ita
planè differt, ut etiam colore, & multo
magis gustu: id nanq; diuersæ substan-
tiæ maximum est indicium. cæterum
mihi uident de corde cocto nunq; edif-
se. hæc Galenus. Vnde apertissime illi
cōuincunt mēdacij, qui cor esse in mu-
sculis cōtendunt, Cæterū quia mihi nō

g 4 est

est in animo omnia ad amussim perse-
 qui, ideo initium sumam à gutture,
 deinde ad subiectas partes descendam,
 musculorumq; numerum strictim per-
 stringam. Cartilaginibus igitur guttu-
 ris uiginti sunt musculi. ex his duode-
 cim esse proprij cartilaginum censen-
 tur, octo autem cum alijs partibus com-
 munes. Rursus duodecim illi non unū
 atque eundem præstant usum. quattu-
 or enim diligens Natura præfecit ne-
 gotio connectēdi cartilagine: totidem
 adaperiendi, duo autem claudendi ge-
 runt curam: reliqui duo in multis ani-
 malibus inuēti, nec ociari deprehendū
 tur. octo uerò illos, qui partibus cir-
 cumstantibus adhærescunt, præesse
 explicationi, scribit Galenus septimo li-
 bro de Usu partium humani corporis.
 Sex in oculis numerantur, uarij mo-
 tus duces. unus quidem sursum addu-
 cit, alter uerò deorsum deducit, duo
 ad latera mouent, totidem que quoquò
 uersus circumagunt. Plurimi linguam
 omni

omni ex parte obsederunt. superiores nimirum sursum attollūt, inferioribus sublidet lingua, reliquis in latus agitur. Inter cutem superciliorum, & membranam, duo musculi uisuntur, supernas palpebras mouentes: hic a minori angulo, ille a maiore labiorum musculi usque eò se cute commiscunt propter uarios motus, quos ipsis afferunt, ut referre non magni existimaue rit Galenus, musculum ne appelles cutem, aut cutem, musculosam. Eius autem uerba subscribere, forte non erit abre, nec alienum ab instituto opere.

ἢ τῶν χειλῶν ἑστία μόνη τοιαύτη γέγονη, ὡς ἢ τοι μὴ αὐτὶ δόγματ' ἢ δὲ καλεῖται αὐτῶν ἑσθίως, ἢ μυδδες δόγμα. Hi sanè principio diuisi, & partiti tantisper excurrūt, donec in labia irrumpentes, miro Naturæ artificio coëant, & mutuò temperentur, quemadmodum inquit Galenus, proxime recitata uerba, pauca etiā hæc de ἴσδὲμ musculis subiungens.

ἄρα ἐκ δόγματός τε καὶ μνός αὐτῶ σωμα-

g s καλ-

κροσαστο. τέσσαρσ δ' εἰσὶν ἀρχαί τῶν εἰς τὰ
 χεῖλη καθηκόντων μυῶν, γνάργεις μὲν καὶ σα-
 φεῖς πρὶν ἀναμίγνυσθαι τῷ δόγματι, συγκι-
 ραννύμεναι δ' αὐτῶ παντελῶς ἀσαφεῖς εἰσὶ,
 καὶ ἀχάριστοι τῷ ἐκείνων φύσει. ὅλη γὰρ, ὡς
 εἴρηται, τῆ μιν ὠδὲ φύσει λεραδείσης τῆς δε-
 ματώδους ὄλης, τὰ χεῖλη τοῖς ζώοις ἐγγύτρ.
 Pectus beneficio musculorum attolli-
 tur, uicissim que residet, cum septi, tum
 colli, tum eorum qui costarum intersti-
 tia occupant. Hi enim non pauci sunt,
 si duodecim costæ in sinistra parte, un-
 decim efficiūt interualla, totidēq; in de-
 xtra, profectò subducta ratione, xxi
 musculos esse colligas licebit. Dein-
 de in summa costarū parte duo nume-
 rantur, in ima totidē. ijs si accesserit tran-
 sversum septum, in ampliorem nume-
 rum crescent, septem & uiginti nimi-
 rū erunt. Adde tres colli musculos, dor-
 si septē, imi uentris octo, in eam subin-
 de rationē sanē quadraginta quattuor
 numerādo percēsebis. Aliqui uerò, qui
 musculos singulo interiectu costarum
 ἀε

à se diductos minime probant, biparti-
 tō diuidi, tū in exteriores, tum interio-
 res, quadrifariam dispartuntur. Itaq;
 ue numero octuaginta octo commeti-
 untur: sed quā rectē, ipsi uiderint.
 Quis obsecro ad fibras uariantes, distra-
 xerit itidem musculos? Galenus certē,
 musculum unū (quanquā multas ha-
 bet fibras) nominare consueuit, nec ul-
 lam facit uarietatem. Ad hęc, ista tam di-
 ligens ratiocinatio ad septem duntaxat
 ueras costas pertinebit. ad reliquas au-
 tem quinq;, quę exeunt in cartilagines,
 non item: propterea quōd earum fibrę
 nullam habent uarietatē, sed uno sem-
 per modo proreptant quo quidem pla-
 num sit istos nimis exigue et exiliter ra-
 tiones conferre, & calculos subducere.
 Equidē fateor, exteriores musculos a-
 stringere, et cōprimere: rursus, interio-
 res dilatare, & explicare. sicq;, quadra-
 ginta quattuor nō amplius, computan-
 do dinumerare soleo: ut omnīū, quę re-
 uocātur ad calculos, par sit ratio. Pro-
 ximē

Alui muscu-
li. ximè hos, sequuntur alui imæ muscu-
li, qui tametsi mutua coitione iungi, &
arctis amplexibus inter sese cohærere
uidentur, nihilominus quippiam eos
posse peruadere, non inficias ibo. ferro
enim, traiectis, peritoneū illapsa planè
intestina musculum unum intra, & itè
alterū, sentiuntur, cæterò quin tanto pe-
re non dolerent. Cum enim hæc mem-
brana intestinis prætendatur, credibile
est, per uulnus acceptum, liberum pa-
tère aditum ad proximos musculos.
Octo sanè recensentur, ac uerò primus
qui nobis occurrit, bene latus est, à co-
stis ortus ilia operit, atque descendens
ofsibus pubis arcè deuincitur tēdine.
alter ab osse ilij ascendit, progrediens
ad costas in cartilaginem exeuntes. A-
lij subinde sunt musculi, & illi quidem
longi, qui operiuntur tendinibus. De-
inde transuersis, alij subsident lati. qui
porrò suos transmittunt tendines, cum
abdomine coeuntes, subtus ipsos mus-
culos longos, qui ab ofsibus renum

exo-

exoriuntur, officia & partes pro com-
modo tum halitus, tum intestinorum
suscipiunt. intestinū confectum & cō-
sumptum cibum detrahentibus, hoc
est recrementa æquabiliter exprimen-
tibus, cumulatè satisfaciūt officio suo.
Propterea sui lena & consultrix Natu-
ra, utrinque bina latera quaternis præ-
muniuit musculis, qui similiter intesti-
na comprimunt, ac si manus ambas
dextra sinistra que comprimentes co-
gitatione fingeres. Nobis naturali-
ter expirantibus, eum præstant usum,
quem sufflationi leui buccarum, mus-
culi costarum interpositu dirempti,
quem que faucium ualido sufflatu, &
gutturis, uoci & linguæ, locutioni præ-
stare solent. Verumenim uero tibi per-
suadeas nolo, etsi opem suam ferunt in
testinis, ne excrementa longiorem mo-
ram intus faciant, quam tempus po-
stulat, illos tamen eò datos esse, ut ea re-
tineant, & trahant: quod multi falsò
opinantur, nã recrementa ideo detinē. *Recremen-*
tur,

torum de- tur, quia sinuosa sunt intestinorum uo-
 tentio. lumina, & inuolucris implicata mul-
 tis. Musculus ani, qui à Græcis σφικτηρ
 dicitur, ualide intestinum rectum con-
 stringit, ne ante temporis curriculum
 excrementa exeant. Paulo supra a-
 num positi sunt duo muscoli, qui si-
 mulatque laxantur, procidit, tum ma-
 xime pueris, rectum intestinum. Ve-
 sicæ ceruix, musculo transuersis com-
 posito fibris utitur ad urinam emitten-
 dam: tortuosa dirigitur ab eo, ut inter-
 dum humor citius profundatur. Penis
 utroque ex latere munitus, ea re tendi-
 tur, ut quoquò uersus pro arbitratu
 nostro moueri queat. Testium mus-
 culi habent tendines, qui didymis ad-
 miscentur. Age uerò, priusquam
 ad fœmur descendo, de musculis ipsius
 manus quam breuissimè dici possit,
 reor esse dicendum. Viginti itaque se-
 ptem enumerantur. Cubitus exterior
 nouem occupat, interior septem, to-
 tidemque in extrema manu cernun-
 tur,

Manus mus-
 culi.

tur, in brachio quattuor, instar literæ
 X mutuò sibi incumbentes perspiciun-
 tur. ij autem omnes, huiusce artus ua-
 riijs moribus, non sine tamen ossium
 ope, diligenter famulantur, ut latissi-
 mè in commentarijs de Vsu partium
 corporis humani conscripsit Galenus,
 ob id' que in præsentia singulorum usu
 supersedeo. Iam ad fœmur uenio,
 cuius musculi nouem esse deprehen-
 duntur. primus è media spina ortus,
 per os ilium ad interiorè fœmoris par-
 tem exporrigitur, atque mox ad genu
 descendit. alter caput attollens ad os
 ipsum, quod pubi desidet, per summa
 fœmoris interiùs decurrit, tertius iuxta
 posteriorem fœmoris partem, per po-
 plitem obliquo ductu ad internam ti-
 biam delabitur. quartus tibiam, qui
 cum extrinsecus committitur, simplici-
 motu totam ducit in extremam partè.
 quintus ex ossiù pubis copulatione e-
 natus, tibiam ad latus intrò torquet. aliùs
 genu flecùt, tibiam que intus adducit:
 foràs

*Fœmoris
 musculi.*

foràs abducit alius . alius totum femur
 flecit, & contorquet . alius oblongus
 quidem, ortus de osse ilium, tibiam sur-
 sum contrahit, pariterq; extendit. Præ-
 ter hos omnes est perexiguus muscu-
 lus in poplite, genu flexis. Habent ite-
 dem suos musculos suræ, & tibię, quos
 pictura præstaret ante oculos ponere,
 quàm accurata oratiõe persequi: quod
 sanè nihil dubito, in uiuis hodie esse,
 qui istud moliantur. ijs dij fortunent ita
 diuinum opus, & parem gratiam repo-
 nant pro tanto labore, cura, diligentia,
 opera, quam ponunt in bonis artibus
 reparandis, quę diu quorundam negli-
 gētia & incuria penitus iacuerūt. Spe-
 ro quidem, si pergant uiri boni, & lin-
 guarū studiosi, ut hæcenus, studia ex-
 colere, breui fore, ut formæ suæ, quæ
 nulla abhinc multos annos apparuit,
 disciplinarum genus omne restitua-
 tur. Cuiuscunq; tamen modi res casu-
 ra sit, bene ominemur. Certum est, nos
 dum uita superabit, ab instituto opere,
 qua

*Hortatio
 ad artiū re-
 paratores.*

qualequale futurum est, nolle desistere, dum possimus modo & tibi & alijs aliquam utilitatem afferre. Idem quoque cæteris, qui rei literariæ benignè fieri cupiunt, & prodesse magnopere possunt, faciendum censeo, atque optatum illud Hectoris Homerici sæpius memoria reperendum, quo monentur omnes mortales, ne uitam cum silentio ueluti pecora transigant. Is sanè Hector non frangebatur animo propter uitæ cupiditatem, quæ illum manens conficeret angoribus, dimissa molestijs omnibus liberasset: sed per dedecus & ignauiam amittere eã dolebat. quocirca optabat, ne sibi ferro erepta, ex humanis decederet *ἀσπιδεὶ καὶ ἀκλῆδῃ, ἀλλὰ μὲγα πείρασ*
τὴ καὶ ἑσσομῆνοισι τυθεῖσθαι. Quid amabò homini turpius & miserius contingere potest, quàm hebescere & languere in otio? Quid inertissimo ac delidiosissimo homine, terra peius creat? ecquod magis *ἑτώσιον ὄχθῃ ἀεζήνης?* Nullū sanè, nullum detestabilius uitium, uitam no-

Hectoris
notum.

h strā

strā turpitudine foedare potest. præter enim q̄ quod langorem, morbos, egri- tudines, otium afferre solet, seminariū etiam existit cuiuscq; pestis, quæ homini ab homine nascitur. Itaq; tibi singula- res gratias ago, qui me in otium penè relabentem, sustinuisti, & in medio hu- iusce mei propositi laboris cursu, planè desperantem, in bonam spem erexisti. Si quid igitur boni attulisti, nō mihi, qui parui, sed tibi, qui persuasisti, debebis.

Sed iam orationem dirigamus ad id, quod de partibus humani corporis reli- qui fit. atq; in primis à uenarum defini- tione sumamus initium, de arterijs su- binde dicendi, ea quidem qua cōsueui- mus breuitate, & sermonis quoad fieri

Venæ. poterit perspicuitate. Venæ itaq; sunt uasa primos seruantia humores, qui necessitatis tempore in corpus diffusi uniuersum, tandem caducas nostri cor-

*Venarum
formæ et
ratio.* poris particulas reponunt. E' qua defi- nitione depromitur occasio figuræ sue oblongæ. Nam, cum effundere passim humo-

humorem debeāt, teretes eas esse neces-
 se est. sub hac enim figura, unicuique
 corporis membro præsto esse possunt.
 Emergit item illud, quod solidę nature
 esse cōuenit, ut seruari custodirentq̃
 succos, qui fluidę sunt substātię. Neq̃
 tamē eius duritiei esse, cuius sunt ossa,
 expediuit, ne acerbam tristēmq̃ perpe-
 tuo uitā ageremus: quare quālibet (ut
 ferē dixerim) corporis portionem attin-
 gere alioquin necessariū fuit. Sunt etiā
 frigide, et sicce, ut humorem, qui pluri-
 mū calidus est, & humidus, temperare
 sua possint facultate. Et proinde eā esse
 plenissimam definitionē nobis asseue-
 remus, quandoquidem ex ea affatim af-
 fectiones deprehendantur omnes. Plī-
 nius, sanguinis riuos nominat: sicut
 arterias, spiritus semitas interpretatur. *Arteria.*
 Alij dicunt, uenam esse cōceptaculum
 sanguinis, quod ἀγγείον medici uocant,
 misti confusi que cum spiritu naturali
 in quo plus sanguinis est, minus spiri-
 tus. à Græcis autem dicitur φλέψ, παρά φλέψ.

h 2 τὸ ῥυ

το τὸν χυμὸς ἐσθρὸν φλεγμὸν ποδεύειν. τὸ τὸ
 ἔστι, τὸν αἷματος. φλέβες ἔν, πρὸς τὸ δι' αὐτῶ
 βάλειν τὸ φλογδὸς. à Cicerone sic defi-
 nita est: Vena est, per quam sanguis in
 omne corpus diffunditur, sicut spiritus
 per arterias. ueteres autem medici, &
 qui latine locuti sunt, uenam pro arte-
 ria dixerunt. quanquam uenæ quidem
 suapte uī immobiles sunt, & sanguinis
 tantum mittendi gratia explorātur: ar-
 teriæ autem micare non desinunt, atq;
 motu suo habitum et modum febrium
 demonstrant. Quomodo enim Græci
 dicunt, ἀπὸ τοῦ φλέβος, ἀπὸ τῆς ἀρτη-
 ρίας, sic propemodum elegantes in di-
 cendo Latini, tāgere uenam, hoc est ar-
 teriam, crebro usurpant. Cicero de Fa-
 to: Si cui uenæ sic mouentur, is habet fe-
 brim, & is nō habet: id est, arteriæ, qua-
 rū crebri aut languidi ictus, febris uim
 nobis indicant. Cornelius Celsus, me-
 dicus bene latinus, cuius linguam qui
 admirantur, peccus non item, illi mea
 quidem sententiā uehementer errant:
 Cel-

Vena pro
arteria.

Venam tan-
gere.

Celsus inquam libro tertio, capite quarto, uenā itidā pro arteria accipit. Venis enim (inquit) credimus, fallacissimæ rei, quia istæ sæpe leniores, celeriores ue sunt, & ætate, & sexu, & corporum natura. Idem alio in loco: Periculosissimum tum est, si uenæ quæq; ibi uehementer agitantur. Idem: Si uenæ non æquis interuallis mouentur. Idem: Vbi uenarū exigui imbecilliq; pulsus sunt. Idem: Requirit etiam, quare uenæ nostræ modò submittunt se, modò attollunt. Ouidius, Tangit salientem pollice uenam. Idē, Saliūt sub pollice uenæ. Idē, Saliūt tētata pollice uenæ. Persius:

Tæge miser uenā, et pone in pectore dextrā.

Nil calet hic.—

Et uerò ex Græcis, ut iā latinos omittā, uetustissimus autor Hippocrates, qui non minus elegans in medēdo q̄ in dicēdo extitit, plenissime id loquendi genus antiquū fuisse his uerbis significauit. ὀμνὴ φλέψ ἢ γὰ ἀγκωνί σφύζει, μακροὶ κὺ ὀξύθυμοι. ὀμν δὲ ἂν ἀπρεμείει, τυφώδης. id est,

h 3 Quis

Quibus uena in cubito ualide pulsatur, ij furiosi & iracundi sunt: quibus autem quiescit, deliri. Sed quid uitor Hippocratis testimonio: cū Galenus in libello de Animi moribus corporis temperaturā sequentibus, nō solū uerba Hippocratis interpretet, quæ iā retuli, uerū etiam meam sententiā confirmet. Eius igitur uerba placuit subscribere, quo facilius quorundā opinio refellatur & refutet.

Ἡ δὲ (inquit) τῶν ῥῆσις ὁ λόγος ἐστὶ τριῶτος. ὡς ἀνθρώπων ἢ ἢ τῶν ἀρκάων ἀρτηρία σφοδρῶς πᾶσιν πιστοῦ πλὴν λίνισι, ἔστι μανικοὶ ἐστὶ φλέβας ἢ γὰρ, ἢ τὰς ἀρτηρίας ἐκάλουν οἱ παλαιοί. id ē, Verborū Hippocratis huiusmodi est sententiā: Homines ipsi, quorū arteria in cubito, uehemētissimo pulsu agitatur, insani sunt. uenas etenim ueteres nominabāt arterias. Ceterū ex hac corporis parte desumpsimus multas loquēdi formulas, ut incidere uenā, secare uenā, mittere sanguinē de uena, pertūdere uenā, micare uenas: perquirere uenas auri, argētī, terre, arborū. & alias lō.

A' uena lo-
quendi for-
mulae.

gē

gè plures, quas in tuâ Philologiam, nō
 eo ordine quo hodie ceteri, uerba dūta-
 xat sectātes. planè neglecta sciētia, cōie-
 cisti. Sectā autē uenam nō hominibus *Vena se-*
 stupētis animi, atq; à naturali habitu de *ctio.*
 clinātis tantūmodo prodesse, sed etiā ijs
 ipsis qui minus sani uident, uetus con-
 suetudo indicat. Fuit em̄ antiquitus mi-
 litaris animaduersio, iubere militi ue-
 nam solui, et sanguinē mitti, amouēdæ
 stupiditatis causā. postea propter alia
 pleracq; delicta factitatum idē est, ut nō
 tam pœna quàm medicina delinquenti-
 bus, quasi parū sanis, esset. Alios quoq;
 præstat usus integra uena, necdū soluta
 intra corpus: quos aperiemus postea,
 quàm dirempta lisea fuerit, de uenarū
 ortu. Hincq; exordiū ducēdū est ex sen- *Venarum*
 tētia, alias ab iecinore uenas ad cor ter- *ortus.*
 minari, ac satellitum officio cordi con-
 uehere sanguinē, influereq; incoctum.
 quē mox exceptū, cor suauī cōceptacu-
 lo absolutissime cōcoquit, et perficit. ali-
 as itē uenas à corde totū corpus subire,

h 4 sue

succoꝝ illo cōsummatissimo particulā-
 tim membra irrorare. Quare partim ue-
 re dicitur, uenas à iecinore pertinere,
 partim, à corde, uerissimilius. Quo enim
 sanguine enutrimur, is proximè à cor-
 de deditur, et permanat. In hūc itaq; mo-
 dum sublata sit, aliàs difficillima, dissen-
 sio. Sed ad institutū opus regrediamur,
 multisq; aliorum omiſsis dictis, rem ip-
 sam attingamus. p̄nunciemusq; non
 adeò illis incertam esse originem, quin
 cor eum esse fontem, certissima adnixi
 ratione, conuincamus, si cor omnium
 quæ in corpore sunt membrorum cau-
 sa sit, & primordium; ut mirandum sit,
 aduersæ sententiæ assertores, tot in cor-
 pore nequicquā contra philosophiā a-
 struxisse sibi principia. Sed enim cor pe-
 rinde se habet, atq; eiusdem artificis de-
 xtra, quæ malleo ferramēti genus omne
 componit, securi uerò aut dolabra na-
 uem edificat, latera, carinas, prorā, pup-
 p̄m, antemnas, malum, aptè accommo-
 dās. Hic quæso quis mihi nō dederit, fer-
 ramēti

*Cordis prim-
 cipatus.*

ramēti nauigijq; eandem dextrā fuisse
 autorem? Neq; uerò illud minus in que
 stione nobis subuenit, quare cor primū
 sit uiuens (quod postea monstrabimus
 ita se habere) quod nihilominus nō ne-
 gauerit aduersarius, sinus illos cum ue-
 narū arteriarumq; propagine produci:
 præterea que emanat officina instrumē-
 tum, eadē & quæ deinceps sunt, quan-
 quam operam suam quantamcunq; illi
 præstant. In dubio autē non est, caloris
 illius suauis, quo absoluitur sanguis,
 cor ipsum opificem, uel dispensatorem
 esse: quare & conceptaculorum, quæ
 uenæ sunt, sanguinis gerulæ. Ad hæc
 multiugis facultas actionis eiusdem,
 multis una ratione dispartita, uni præ-
 cipiue tribuitur, & potissimū. sed perin-
 de se habet membrū ad membrū, sicut
 uis ad uim. quare cū uis ceterorū mem-
 brorum in corde excellēter sedeat, ita et
 membra cætera in corde excellenter la-
 titabūt. Quare item unum sit initium,
 quo sumus, & conseruamur. Conser-

h s uatio

uatio autem diuturna non fit sine consummato sanguine, cuius sit cor principium. Quare uenas ab eo deduci, nemo ambiget: quas sanguis transcurrens, in membra singula perfluat. Atqui nõ

Vena à iecinore ortum ducentes.

negandum illud est, etiã quasdam uenas ab iecinore exoriri. nam quæ cõuehit succum in cor, ubi plenissime decoquit, quæq; exsugunt ab intestinis ad iecur, uerius dixeris ab iecinore exordiu referre. Neq; de his cõtrouersia est, sed de his quæ in membra sanguinem diffundunt. proinde earum ortus eo se habet modo. Duæ intra pectus spine spernæ sedent uenæ, parili consortio, ei quo fistula cartilaginea gula que in pectus deuoluuntur, altera minutior, quæ spinã laeuorsum declinans proxime ap

Aborta.

ponit, abortaq; (à cingulo Macedonico forte nomen habens) dici cõsueuit. altera auctior, quæ illã superstat, & amplectitur, in dextram potius collata sedem, societate inuit: quãuis in dissectione quam nuper cõspeximus, contrariu huius

huius mirati sumus. Hanc sanè uenam
tum innuebat Homerus, cū inquebat,

— Ἀπὸ δὲ φλέβα πᾶσαν ἐκέρσῃ, (ve.

ἢ τ' ἀλὰ νότα δέστα σλαμπόρες αἷχην' ἰκέ

— Venam deciderat omnem, (omnes.

Quæ stans dorso super uertebras transfilit
Duæ quidē istæ uenę demanant è cor-
de: ea nimirū quæ auctior est, ex illius
dextro sinu, qui amplior est, per mediū
sinū arctiorem forma uenæ comparata
ex fillis solidis mox prorūpit: cute, mē-
branaq; præter uenarū naturam cōmu-
nita, sursum deinde elata bipartitò seca-
tur, alter ramus in pulmonis fertur bi-
nas partes, ubi rursus bipartitò se diui-
serit. Quare pulmo sanguinis tantisper
abūdans est, quoad uita steterit: ne for-
tassis errore ducaris, quod pulmo cada-
uerū totus exanguis sit. Quę res propte-
rea est, quia desinente uita, sanguis ille,
cū pulmo sit spongiosus, obnoxius uae-
nescit potissimum. Alter ramus spinā,
uertebam usq; supremam percurrit,
singulasq; uenulas in singulas porrigit

co-

Pulmo san-
guinis abū-
dans.

costas: utrinque paululum mox elata, ramum
transmittit singulum per alas manusque.

Iecoraria.

In flexu dextri brachii inferiore, ubi al-
tius emergit, iecoraria dicitur, quia latus
iecinoris obtinuit. Sed in flexu sinistri

Lienaria.

lienaria nominatur, quia pone lienis re-
gionem apparuit. Paulo post uena au-
ctior, quam se in ceruicem promere coe-
pit, in duos iterum ramos pullulat, quo-
rum singulus supra quoduis brachi-

Ceruicalis.

um manus que perrepat, a ceruiceque,
quam permeant ambae, nomen sibi indi-
tur. In flexu autem brachii cuiusuis,

*Communis
uena.*

iecoraria aut lienaria utrique ceruicali
est regione subsident, transmissis que ab
ambabus ramulis in brachium medium
uenam constituunt, que uulgo commu-
nis dici consuevit. Iecorariam iterum
dicamus dirimi in alios ramulos, qui
in lacertis brachii delitescunt, praeter
unum, qui ad cubiti nodum perueniens,
ramum a se transmittit, uenamque facit co-
muniem, ut diximus. huius, quae minor
est,

est, uena, cū ramulo cervicalis commit-
 tit, unaq; incedit: à quo ubi discesserit,
 bipartitò rursus finditur. cuius pars fa-
 miliare brachij latus penitus ingressa,
 ad minimū prius ea digitū, duosq; qui
 deinceps sunt cessat: pars autem eiusdē
 aliquatenus elata, ad palmam pertinet.
 Ramus autē, quem iam dimiseramus,
 non procul à cubiti flexu bipartito, cui-
 us est ramus qui iterū diuiditur, ad uo-
 lam transfertur. alter ramus altius qui-
 dem, sed similiter diuiditur, ad uolamq;
 defertur. & hic ramus est, qui plurimū
 pro iecoraria ad sanguinem educendū
 inciditur. Quas autem dixi de iecoraria
 diuisiones (ut strictim omnia perstrin-
 gam) ad lienariam in uniuersum accō-
 modandę sunt. Demū ab utroq; iuguli
 latere, intercepta arteria aspera exurgūt
 duę uenę, iugulares dicte: quas somni
 feras dicere possumus, quod hominem
 per istas obrepat somnus. has si cōpre-
 hēderis, interdū linquimur cōtinuo cor-
 reptis sensibus omnibus, palpebrisq;
 com-

*Iugulares.
 Somniferę.*

commissis. Quod de harū una dixerō,
 de altera idem suspicandum est. Iugula
 ris itaq; cum se promit, in duas uenas
 exit. ē quibus est una, quæ manifestior
 apparet: profundior altera sensū omni-
 no effugit, uenulisq; ab ea transmis-
 sioribus rursus ab eadem uenientibus
 ramis, in malam infernā discurret, quo-
 rum aliqui ad linguæ alimentum, mus-
 culorumq; qui in ea sunt exteriorum,
 in fibris per similes uenas coarctantur,
 nō nihilq; ex hac profundiore uena ad
 manifestiorem uenā destinatur, prius
 quam hæc uena cū gula societate inierit.
 huius iterum uenæ occultioris pars trā-
 sit ad partē caluæ auersam, quæ est pro-
 pter sinū cerebri postremū, ex qua mit-
 tuntur ramuli, qui partem supra uer-
 tebra, quæq; deinceps est, intercēptam
 reficit. Rursus ex eadem parte exoritur
 uenula, ad coituram capitis collicq; de-
 lata, quæ in gracilitatem pilī modo atte-
 nuatur: exitq; deinde in ramulos, quo-
 rum

rum sunt, qui ad membranā, quę foris caluam operit, nutriendam permeant: & reliquum earum, carnem, quę profundius resedit, adit, sanguinemq; subministrat, inde que ramus intra caluam recipitur, duas que illas membranas cerebri custodes alimento restaurat: cuius pars ē membrana molliore in cerebrum funditur, perinde atq; de arterijs dicturi postea sumus. Huius uenulę pretenues in locum, quę platea dicitur, deductę, sanguinem effundunt affatim. hę uenulę cum sinui medio accesserint, proximę duas amplas uenas conficiunt, quę ex loco, qui prælu dicitur, sanguinem exugunt. Ex his ad sinum priorem accedentes uenę, occurrunt ibi arterijs, coeunt que unā, in membranamq; obliterant, quę plexus mirabilis, seu rete dici cōsueuit. De uena hæc tenus auctiore, quo se habeat modo supra cor, ita cōiectura iudicioq; affecuti sumus. Nunc de eadē ut cordi subijciē, quo limite, quibus ue propaginibus

Platea.

Præsum.

Rete mirabile.

ince.

incedat, deinceps aestimabimus. Vena
 itaq; ista, ex eodē leuo sinu exoritur, perq;
 trāuersum ex ualida membrana septū
 descendens, propter spinam, ramū ex
 se ad iecur transmittit, lata admodū, sed
 perbreuis. Ex hac rursus multas arctio-
 resq; uenas iecur penitus suscipit. Duę
 autem uenę ab eadē mittuntur: altera ad
 cinctum præcordiaq; aboletur, altera in
 supera deducitur, alam lacertumq; bra-
 chij dextri, demum que reliquis qui ad
 inflexum interiorem sunt uenis anne-
 ctuntur: proptereaque totam uenam,
 cui hæc committitur, lecorariam ap-
 pellauimus, utpote quę sanguinem ex
 iecore emittat. Ab hoc rursus trūco per-
 git ad lienem uena paulo arctior, quę
 in plurimos consumitur ramusculos,
 quibus lien sanguine sustentatur. Ab
 eodem item ampliori, uena ad læuam
 pergit, quę lienaria dicitur, quod lie-
 nem sanguine exuberanti exoneret: de
 qua simili quoque sentiendum est mo-
 do, atque de iecoraria. Quin etiam ab

*Iecoraria
 cur.*

*Lienaria
 cur.*

au

auctiore prodeunt duæ uenæ; altera
 omentum subit, altera intestinum pan-
 creum, quod nostri medici ieiunum di-
 cere solent. prætenuum itaq; ab inte-
 stinis uenarum series, numerosaq; pro-
 pago serpit in uenam omnibus com-
 munem, latiore uel, quæ intestina
 cuncta stomachumq; perreptat, ad gu-
 lamq; peruenit: ubi prius ea, de hac ni-
 hilominus uenulæ complures propa-
 gantur in diuersa membra. Redeundū
 rursus ad uenam auctiorem, quæ spinā
 perpetua permeat: à qua mox, renum
 tenus, duæ insignis amplitudinis, in u-
 trunq; renem descendunt uenæ, quæ
 sequestratiles (in solenti fortasse uerbo)
 dici possunt, penitus, qua parte purior
 sanguis ab impuro aquosoq; sequestra-
 tur & exprimitur. Harum altius exori-
 tur dextra, scire quidem, quòd ren dex-
 ter paulò elatior sit. à quarum sinistra
 propagatur uena, quæ ad testem maris
 foeminaeq; defunt sinistrum. Quæ autē
 ad dextrum pertinet testem, ferè non
 i exoritur

*Ieiunum in
testinum.*

*Vena au-
ctior.*

*Sequestra-
tiles uenæ.*

exoritur à sequestratili dextra, quin cō-
 tingat ei permisceri. Duae hæ plerunq;
 ad ceruicem genitalis utriusq; hominis
 abolentur. A uena etiam præcipue ma-
 gnitudinis, quæ spinee adherescit, ponè
 singulas uertebras singulæ uenulæ re-
 soluuntur, lacertosq; qui proximi sunt,
 alunt, clunesq; lacertos quoq; uentris
 adeunt. Ab eadem uenula prætenues
 uertebris transactis in spineam medul-
 lam alendam perferuntur. At cum de-
 mum uena ista auctior ad imam uerte-
 bram deserit, in duos ramos à dextra
 leuaq; tota absumitur, quorum uteruis
 in denos transit ramulos, antè quàm co-
 xam subierit. Primus in renes tendit,
 alius capillamentis à se factis ad mēbra
 nam internam cessat, qua inferas partes
 tegit. alius musculos supra coxā inīt, ali-
 us animusculos. alius ad ceruicem geni-
 talis muliebris properat, & ad uesicam,
 ceruicemq; eius: sed perexigua est hæ
 portio in fœminis, ampliuscula in ui-
 ris, quippe quibus necesse sit plusculū

ue

uenarum ex hac ad penem accommodari. Alius in musculos fœmoris tendit: alius ad uentris musculos, qui recti uentrem perambulant, continuanturq; uenis, quas ad pancreum accedere diximus. Ex huius tamen uenæ radicibus, nonnihil in uulua uterum procedit. A læua uerò dextraq; de uenis dicti uteri sese attollunt uenæ binæ perpetuæ, in mammas sanguinis gerulæ, in lactis substantiam ad necessitatem uertendi: has interea dicamus per te licet papillares. Quamobrem periti medici, sistendo profluuiò muliebri cucurbitulas non iniuria mammis admouent, quod eæ utero & uenis participant. Alius porrò ramus, aut in penem, aut uuluam delegatur: alius ad musculos fœmoris, tum delitescens, tum oculis subiectos fertur. alius per regionem sequestratilis remeans, ad lumbos pertinet, extremæ que papillari copulatur: grandiorq; iam comparatur uena, quæ musculos natium adit. reliquũ ad

Papillares:
uene.

132 BASSIANI LANDI
coxam permanat; quam ut subijt, mul-
tifariam finditur. Pars musculos, qui
fœmur anteuersus obsident, transigit.
pars in musculos fœmoris infernæ re-
gionis & familiaris effertur, pars pro-
fundius attinet. Quod ex his restat, ubi
ad genu uentum est, tripartitò distri-
buitur, una tractu hispido, alia familia-
ri, alia inter utramque serpit uia. quæ
hispida progreditur uia, supra exte-
riorem malleolum distenditur, & in exte-
riorem pedis partem diffunditur: uul-
gò schiatica nominantur, quòd coxen-
dici medeatur. At quæ familiaris est, in
calcaneum usq; deuoluitur, & mēstrua
dicitur: duasq; ex se spargit uenas, e
quibus est quæ circa talum cōsumitur,
& est quæ pedem familiarem obrepit.
quæ inter has media ramis ab se defle-
xis, cruris musculos, tã occultos quàm
manifestos, sine discrimine reparat.
Nec assentiendum eis est, qui ischiati-
cam, quod coxen-
dici medeatur, uulgò
diciam, ex loco qui est ad caudam de-
mitti

Schiatica.

Menstrua.

Schiatica.

mitti dixerunt. nam sensu facile refel-
 luntur: quod ab eodem trunco, qui ad
 ipsum genu est, tres illæ uenæ (ut præ-
 diximus) collabuntur, insignis ampli-
 tudinis. Satis (ut arbitror) uenarum
 uias, & propagines, nominaq; quan-
 tum licuit contrectauimus. De uenis
 pulsatilibus, quas arterias appellamus,
 his subiicienda est breuis commenta-
 tiuncula nostra. atq; in primis (uti sole-
 mus) à definitione sermonē ducamus.
 Arteria itaque est, conceptaculum spi-
 ritus naturalis, misti confusi que cum
 sanguine, in quo plus spiritus est, mi-
 nus sanguinis. Nomen enim aperte do-
 cet nos, eum spiritus esse capacem, *πα-
 ρὰ τὸ τρεῖν τὸν αἶρα*, quod aërem seruet,
 eo dici arteriam ueteres medici existi-
 mant. Sanguinis quoque aliquid con-
 tinere intra se, aduersus Erasistratum,
 & eiusdem ordinis medicos, Galenus
 subtiliter & doctè disputans, compro-
 bavit. Quamobrem nonnulli *τὰ ἀγγεία
 πνευματώδη, καὶ σφύζοντα*, probè mea
 i 3 qui

De arte-
rijs.

Arteria
quid.

Vnde dicta.

quidem sententia nuncuparunt . nam
 cōtinuo motu agitant̄, & cordis pulsus
 imitantes attolluntur, uicissimēq; subsi-
 dent, atq; pulsant, pulsus enim & cordi
 et arteriis apprimē conuenit, qui quidē
 aliud quid est amabō te, quā *διαολη*
ἢ συστολη ἀδιακρούς ἀρτηρίας ἢ καρδίας. id
 est, intentio motus, & remissio, in corde
 & in arteria, naturalis & non arbitrarij.
 uel, *παλμός ἢ ζέσις τῆς ἀρτηρίας.* uel, *ἡ κίνη-*
σις ἀπασῶν τῶν ἀρτηριῶν, ἢ τὸ πλῆθος τῆς
ἐν τῇ καρδίᾳ θερμοσίας. ἔτω γὰρ σφύζοσι αἱ
 ἀρτηρία. Arteriarum aut̄ pulsus morbo-
 rum index, in modulos certos, legesq;
 metricas. per aetates stabilis, aut citatus,
 aut tardus, descriptus est ab Herophilo
 medicinae uate, miranda arte, nimiam
 propter subtilitatem desertus, ut inquit
 Plinius: qui Erasistratum secutus, pro-
 pterea dixit ipsas sensu carere, quia etiā
 Plinij lo-
 cus. sanguine. nisi fortē bonus Plinius di-
 xerit carere sanguine, pro magis exan-
 gues esse, quā uenas: uel uacare san-
 guine crasso & impuro, sed tenuem &
 pu-

purum continere. non enim mihi fit
credibile, in re apertissima, ita facile
labi. Quinetiam Aristoteles, cuius iu-
dicio multum tribuit antiquitas, secun-
do de Historijs animalium libro, solū
hominem ait in pectore mammas gere-
re. attamen simiam, & cynocephalum
in pectore itidem gestare comperimus.
Sed credendum est, tantum philoso-
phum non male sentire, nec de homi-
ne solum loqui, sed de reliquis quoque
animalibus homini simillimis: cuius-
modi sunt & simia, & cynocephalus.
Quid quod testatur quoq; solum homi-
nem canescere? scribit enim hunc sa-
nè in modum septima Problematum
sektione. *Ἐστὶ τι ἀνθρώπου μόνου τῶν ζώων*
πολιὰς ἔχει: ἢ ὅτι τὰ μὲν πλεῖστα τῶν ζώων ῥυτί-
δια τῶν τρίχα ἀναπαύετος ἔχει, οἷον ἵππου,
βοῦς. ἕνια δὲ ῥυτίδια μὲν ἔχει, βραχυ-
βια δὲ εἰσὶ, καθάπερ πρόβατον, καὶ ἄλλα, ὅ
τι θρίξ ὡσαύτως ὑγρὰ σκουσα, ὅδε πολιοῦται.
ὅ δὲ ἀνθρώπος, ὅδε ῥυτίδια ἔχει τῶν τρίχα,
μακρόβιον τε ὄντι, ὡς ἐν τῷ χρόνῳ πολιοῦται.

Aristotelis
locus.

i 4 hoc

hoc est: Quamobrem homo unus animalium canescit? An idè fit, quia maxima pars animalium caducum pilum quotannis gerit, ut equus & bos. nonnullis decidit quidem, sed exiguum ut te curriculum datum est, ut ovi, & alijs: quorum pilus ut senectutem non sentit, ita nec canescit. homo uerò deciduū nō gerit pilum, longamq; uiuit uitam, quare temporis progressū canescit. At qui non homini tantum, sed etiam equis caniciem accidere, usu iam cōprobatum est. Quin senectutem in equis, ex canis supercilijs boni ueterinarij intelligunt. Quo fit, ut quisque malignus interpres, & omnia in deteriorem partem rapiens, facillè possit caluminari Aristotelem. At uerò qui se æquiores iudicem præstare uoluerit, is profectò ciuilius aget, & mitius interpretando affirmabit in ea sententiâ fuisse Aristotelem, ut crediderit unum quidem hominem insigniter canescere, & multum, alia uerò animalia perobscure, & parū.

Quis-

Quispiam tamen dixerit, me nimium benignè agere, ac secus interpretari quàm eius uerba planè sonant. Equidè ausim cum quouis sacramento contendere, si ab inferis in hanc lucem reuocari posset, non aliter pronunciatum Aristotelem, quàm ego pronunciaui. Ecquid quaeso dicat quis? pronunciatet nēpe id, quod tertio libro de Historijs animalium scriptum reliquit, de pilis sic mentionem faciens: μεταβολασι ἢ τὰς χροιάς γηρασκόντων, καὶ λευκώτερα γίνονται ἐν ἀνθρώποις. τοῖς δ' ἄλλοις γίνονται μὲν, ἐκ ἐπιδηλῶς ἢ σφόδρα, πλὴν ἐπίπτω. id est: Mutant colorem pili in senectate, & magis cani sunt, in hominibus: cæteris animantibus id quidem accidit, sed non admodum apertè, præterquam in equo. Nec, cum dixit hominibus duntaxat cieri menses, tunc cætera animalia excepit: sed menstruo quoque spacio, & insignius & copiosius ei proflueret, quàm alijs, intellexit. Quicumque igitur optimo animo esse uolet in scri-

138 BASSIANI LANDI
 pta ueterum, & non populari trutin-
 na examinare, is nimirum desinet,
 non Aristotelem modò, pariter & Plin-
 nium, caluminari ac improbare, sed
 etiam alios, qui eodem scribendi ge-
 nere usi sunt. Tantum igitur abest,
 ut Plinium in Erasistrateos referen-
 dum censeam, ut longè ab eorum do-
 gmate esse asseuerem. Quis est (qua-
 so) tam alienus à Musarum gratijs,
 qui neget sanguinem, & illum qui-
 dem putum purumq; & proximum ut
 in spiritum mutetur, contineri? Quo-
 circa nos suprà appositè diximus, es-
 se conceptaculum & spiritus & san-
 guinis. Hoc tamen interest uenam in-
 ter & arteriam, quòd ut uena plus ha-
 bet sanguinis, sic arteria plus spiritus
 coërcet suo sinu. uena praterea omnis
 una coalescit tunica, arteria autem ge-
 mina conduplicatur: excepto, quòd
 illæ uariant, quæ ultro citro que e cor-
 de in pulmonem commeant. spiri-
 tum altera conuehit, altera sangui-
 nem.

*Vene &
 arterie di-
 scrimen.*

nem: hæc, φλέψ ἀρτηριώδης, id est, uena arteriosa nominatur: illa, ἀρτηρία φλεβώδης, id est, arteria uenosa. nempe quod uena eò loci duplici constat tergo, arteria uerò simplici: nec alijs in locis uspiam (quod ego sciam) is ordo inuerti à natura solet. Ad hæc omni fibrarum genere uenarum tunica præmunitur, unde alimentum capiunt, & in corpus uniuersum commode distribuunt. Quomodo enim arborum radices, terræ gremio emollito, & bene subactò nixæ, cibum sumunt, primum tepefactum uapore, deinde complexu suo diffundunt in stipitem, truncum, ramos, surculos, folia: sic prope modum sanguis, per uenas, in omnes corporis parteis enutriendas ductus, influit. Arteriarum uerò in exteriore tunicula latæ fibræ sunt, spiritu pellendo: in interiore & latæ & transfusæ delitescunt. Ambas tamen mutua societate usq; eò coniunxit natura, ut ubi uena reperitur, arteriam quoq; ibi

ibi saepius reperiri necesse sit. Verum ista non reciprocantur, ut si quocumq; in loco arteriam offendas, non etiam sequitur in eodem uenam offendi. alibi enim altera tibi occurret, nusquam uerò illic apparebit altera. At si utramq; prodeuntem cernes, erit cur animaduertas, ubiq; locorum fermè arteriam ponè uenam residentem. Benefica namq; & solers Natura semper partes nobiliores in intima abdidit, atq; penitus contexit. ob id etiam in partibus extimis, tum brachij, tum cruris, uena sine arteria conspicitur: siquidem locus ille non usquequaque tutus, nec arterijs ullo modo commodus & idoneus usus est. Ad palmas etiam, collum, pedes, ponè cutem, uenae reperiuntur, non arteriae. Ea item ratione ubiq; subiecta incedit arteria uenae, & quòd proximo calore arteriae uena adiuta, sanguinem commodius concoquit: & quòd arterias siccae nimirum naturae esse oportuit, quare à sanguine eo, qui miri est

Arteria sine uena.

Arteria uenae subiecta.

caloris, spiritusq; adeò feruidi, arteria ipsa ureretur nimis, aut certe coarctaref præter conuenientem amplitudinem, nisi humore à proxima uena aptiffimè demiffio humefceret. Vbicunq; igitur est arteria, & uenam illi in fidere neceffe est: nisi quem præstat uena humorè, ex alio ille corrogetur membro, in quò genere sunt arteriæ quæ ad cerebrũ at-tinent. At uerò fedes, quas arterijs ad-iudicauerit magiftra rerum Natura, in-tueri licebit ex his quæ deinde dicturi sumus. De illis fanè uena, quàm aortã nuncupamus, paulò minutor est foro-re (ut iam diximus) parumq; in læuam (quamuis dorfum perpetua ualidaq; in-liflat) decliuis, quemadmodum au-ctior uena in dextrã potius prona est. Huius ortus non est ambiguus. nam fi-ne controuerfia, de cordis alueolo fini-ftro, tanquam è principio fuo effundi-tur: quod ex fua colligitur ratione, quæ à ueteribus medicis eo redditur modo. Arteria est uena cor refrigerans, & mū-

Arteriã
fedes.

Aortæ ue-
næ ortus.

Arteria qd.
dicias.

dicias faciens tenuioris sanguinis spi-
 ritusq̄, qui uitam affert, super membra
 gerula. Quod si ea sit scita conueniens
 queratio, cur non eo exorietur mem-
 bro, quod sit talis sanguinis spiritusq̄
 conceptaculum? tale autem esse constat
 cor. quod ut egregiè fieri possit, neruo-
 sa ea uehementer constitit cute, mem-
 branaq̄. nam non alio coërceri pacto,
 præter eam quæ à corde ad pulmonem
 fertur, potuissent, sanguis adeò attenua-
 tus, spiritusq̄ ille purissimus. Sed arte-
 riæ ad eum comparatæ sunt usum, ut
 continuè palpitent. ita enim fit, ut cor-
 dis ille præcellens calor uentiletur, re-
 cepto intus aëre frigidulo, quo conti-
 nemur, pulsoq̄ eo qui concaluit nimis:
 simul ut opaci ineptiq̄ fumi, qui alio-
 quin in corde uaporantur, compresso
 corde ipso per arterias extrâ compellan-
 tur. Cum resoluuntur itaq̄ arteriæ, con-
 tinentē aërem admittunt meatibus cor-
 poris: mox suis, quos omnino perexi-
 guos habent, spiritum etiam à corde ca-
 ptant

ptant uitæ ministrum, quem super mēbra conferunt : fumis item lutulentis cor subleuant, & expurgant, sanguisq̄ ille absolutissimus de corde in eas proijcitur. Quotiens uerò eadem comprimuntur, aërem illum feruidum, lutulentumq̄ fumum, quos iam à corde cōcæperant, ex se unà abijciunt, arcentq̄ longius. Spiritum uerò illum nitidum, uitæ datorem, qui hac compressione non exhalat, imò retinet facultas uenarum discernens, inq̄ membra quantum quotiesq̄ opus sit per cauū ductū, foraminulaq̄ illarū oblonga perducit. Sed hæc in uniuersum præfati, singula percurramus. Ahorta è læuo cordis linu
 producit in supera, inferaq̄. cum cor exiuit, ab ea ramus in pulmonē fert, ut exprimere nubilum illum fumū, aërēq̄ copiosum sufficiat ministrare. quorum causa maxima inuenta est, quæ præstare magnificè possit, eius tunicæ simplicitas, mollitiesq̄, quæ continuo assequitur. Rursus è corde prorūpit ahorta, in
 duas

Ahorta origo et ratio.

duas cadens propagines dispares: amplior, cordis repetens ambitū, illius in partes conuertitur: gracilior, in dextrū recidit sinum. Quod post hos restat ramos, bipartitō rursus diuiditur: cuius pars procerior descēdit spiritu plena, ut inferis mēbris, quæ grandiora pleraq; resident, spiritu adhuc repleat copiosiori: quæ recta dorsum permeans, contra quintam uertebam recedit, ubi pulmo cordi substernitur. Hoc loco gula arteriæ cedit, in dextram potius pendens: aorta autem una, ualidaq; in nouissimam usq; uertebam pergit. Ab hac in singulas uertebas, quas transit, rami pullulant, qui in spinam, singulasq; sparguntur costas: cumq; intra pectus sit, uenulam à se, ad partem eam qua appenditur pulmo, arteriæq; asperam emittit: at ubi fines pectoris deserit, bipartitō secatur. cuius uterque ramus cinctum trāuersum subit. postea in alios exitramulos, qui stomacho, iecinori, lieni, intestinisq; minutioribus,

ipsiq;

ipsiq; illi intestino camerulento adhere
 scunt. In uesicam abeunt mox, qui ab ie
 cinore pertinent. Deinde tripartito di
 uiditur. cuius qui minimus est ramus,
 his quæ adiacent reni sinistro, sese ap
 plicat. reliqui duo, qui sunt grandiuscu
 li, duos petunt renes: qui in eo profunt,
 quod lymphatum sanguinem, inuti
 lemq; sugunt, quem alioquin membra
 respuerent. Dehinc duæ ad utrumq; tes
 tem cessant arteriæ. quæ quidem ad læ
 uum spectat, è læuo rene ortum refert:
 quæ uerò ad dextrum, plurimum ex au
 ctiore arteria demittitur. Rursus a hor
 ta paulò longius diducta, duos suspen
 dit ramulos, qui societatem ineunt cum
 uenulis intestini recti, quod nouissi
 mum est omnium. Demum ad imam
 producta uertebam, iuxta uenam au
 ctiozem in duas egreditur partes. qua
 rum una dextra sit, sinistra altera, sin
 gulæ priusquam ad coxas perducatur,
 a uena ea discedunt, quæ uesicam in
 greditur: in abdomine tamen conue
 niunt,

k niunt,

niunt, in nondum editis conspicuæ: in adultis extrema siccescunt, necdum apparent, radices constant. Sed duræ illæ partes cum ad coxas uenerint, in ramos duos abeunt, per insignis magnitudinis. Alter ad familiare fœmoris latus attinet, ad syluestre alter: qui accliuus, in familiare latus lacertos qui proximi sunt, per ramusculos init, inde que procedens interiora uersus, denique pollicem inter & indicem sistitur, circumstantesq; partes ingreditur plurimas. Quæ uerò ahortæ pars superpetessit, bipartitò rursus finditur. cuius quæ angustior pars est, per alas flexum que brachij in manus deuehitur: quæ grandior est, in caput scandens, cum uenit ad carnem laxam, quæ moro assimilatur, treis ab se producit ramos: quorum duo ij sunt, quos Græci *καρπυρίδας* nominant, nos arterias somniferas appellamus: tertius qui superest ramus, thorace altioribus coctis, sex uertebriis colli, partibus que uicinis con

*καρπυρί
δας.*

confunditur, in manus que tandem a-
 bit. Quæ somniferæ sunt, singulæ in
 duos coarctantur ramos, simulatq; col-
 lum subierint: è quibus est qui anteu-
 sus uergit, qui que retro uersus. Qui
 anterior est, rursus in manifestum, oc-
 cultumq; ramulos, perstringitur. Ma-
 nifestus, regionem aurium, lacertos
 temporum, capitis uerticem pulsat. oc-
 cultus autem, porrectis ex se prius ad
 lingnam, laryngemq; & fauces ramuf-
 culis, excurrit eò ubi plexus illi mira-
 biliter attexti conspiciuntur. quorum
 alter à secundis uteri, *χορδοίdis* dicitur
 alter autem, in quo spiritus uitalis in
 animalem uertitur, à multiplicibus re-
 tis nodis nomen habet. Atque hæc ha-
 ctenus de uenis, & arterijs. Pro-
 ximum nunc est, ut ad exta transea-
 mus, de quibus nos antea dicturos pol-
 liciti sumus, ne præcipuas humani
 corporis partes præterisse temere ui-
 deamur. Itaque à nobilissimo omni-
 um uiscere, quod nominant Cor, ex-
 Cordis ra-
 tio.

k a ordia

μικρός
κόσμος.

ordiamur . in corpore enim solis in-
star est. Propterea homo, & cætera ani-
malia, à philosophis μικρός κόσμος, id est
paruus mundus dicuntur: nec iniuria,
meo quidem iudicio . tantum etenim
curæ & operæ in animali formando, fin-
gendo ue Natura ac Deus posuerunt,
quantum in fabricando mūdo. Vt cœ-
lestia corpora ex se, libereq; uersantur:
sic animalia cūcta suapte natura, quod
maximè expetunt, uoluntq; id sequun-
tur . Hoc tamen interest inter bruta &
hominem, quod illa naturæ instinctu
duntaxat aguntur, ut hirundines, &
apes: nam in conficiendis nidulis, & fa-
uis fingendis, cum unum atq; eundem
agendi modum teneāt, nulla arte utun-
tur. homo uerò quicquid agit, consilio,
rationeq; & miro artificio agere credi-
tur. Iure igitur intelligēs, sapiensq; Na-
tura, bestias rationis expertes, alias ar-
mauit dētibus, alias cornibus, alias un-
guibus, alias calcibus, ueneno alias,
alias rostro: uni ex animantibus homi-
ni,

Homo quid
à brutis dif-
ferat.

ni, dedit artem parandi sibi arma, admi-
 nistrandiq; necessaria usui, atq; ad ui-
 tam tuendam pertinentia. excogitauit
 enim homo rationem excidendi lapi-
 des è terra, effodiendi ferrum, aurum,
 æs, argentum, penitus abdita metalla.
 tecta ædificauit, quibus uim frigoris
 pelleret, & calorum molestiam leuaret:
 eademq; aut colluuiione aquarum, aut
 terræmotu, aut uetustate collapsa, in-
 staurandi miro ingenio utitur. Ac ue-
 ro, ut mittam nauigationem, colendo-
 rum agrorum industriam, frugum fru-
 ctuumq; percipiendorū & conseruan-
 dorum diligentiam, fontes ductos, de-
 riuata flumina, aggeres fluctibus op-
 positos, portus manu factos, multa que
 alia, quæ ex rebus inanimatis com-
 moda percipit: uarios etiam fructus ex
 animatis capiendos adinuenit. Equos ^{Equorum}
 in suum usum domuit, atq; eos docuit ^{usus.}
 gyrum capere, pedes componere, alter-
 na crurum uolumina sinuare, duris fre-
 nis pro loci & temporis commoditate
 k 3 parè.

Bovum usus. parere, Boves iam collis seruitio affue-
tis, ad studium agreste formavit, ter-
ramq; horrentem sentibus excoluit, &
aratro proscidit, & bene subegit: unde
tempestivos fructus percipimus. Ani-
malia ea quæ nocent, interficit: & quæ
usui possunt esse, capit. Quid tibi com-
memorem cõditas urbes, leges, mores,
instituta, & innumerabiles penè artes,
ac scientias solius hominis ingenio in-
ventas, & cultas: ex quo videtur opi-
fex, ædificatorq; mundi Deus, cuncta
ad usum hominis procreasse, atq; eius
rationis imperio subiecisse. Quocirca
cum in nobis nihil sit utilius, nihil excel-
lentius, nihil diuinius ratione, Natura
sui conservatrix, sedem nobiliorem,
præstantioremq; & cõmodiorem nul-
lam, quàm cor ipsum, ei adiudicare po-
tuit: quippe quod in hoc exiguo mun-
do perinde situm sit, atque sol, qui in
medio cœli ambitu cæteris obscura-
tis astris solus apparet. Sanè cor me-
dium pectoris tenet, superna magis
(f

*Hominis
ad usum
cuncta cre-
ata.*

*Rationis
sedes cor.*

(si cum cæteris partibus comparetur) *Cordis si-*
quàm inferna spectans, & in aduersa *tus.*

potius quàm auersa incumbens, atque mucrone suo duntaxat sinisteriorem mammam petens, ut frigus eius temperet. Leua enim pars animalis frigidior, quàm dextra, semper est. siquidem dextra secur, quod assiduè calet, perpetuò assidet. Ecquis tutior locus excogitari potuit? aut commodior ad mutuandū aërem, & æquabiliter exhauriendum è pulmone? Ecquis præterea nobilior situs in uniuerso animante esset inuentus ab ipsa Natura? quæ nobilissimis uisceribus, præcipuas sedes præbere consuevit: nisi quid offecerit, præpediat que. Cor autem esse nobilissimum ac præstantissimum omnium corporis humani partium, nobilissimi, longè que principes philosophi testantur. ij ipsi tristitiæ ac læticiæ sedem, caloris fontem, omnis motus, sensusq; omnis, & uitæ authorem esse iudicarūt. Animæ itidē domiciliū credi-

Cordis præstantia.

k 4 derunt:

derunt: ut Empedocles, Aristoteles, Diogenes, Pythagorei, Stoici, & plerique nō multo post istos ueteres alij philosophi. quorum unus præcipue extitit Alexander ille Aphrodiseus, qui in suis Commentariolis de Anima, modò editis, pro cordis primatu maximè, si quisquam alius, disputat. Nihil me hic tamen mouebūt Democritus, Platoq̃, & ex medicis Hippocrates, Erasistratus, Herophilus, Galenus, qui primas cerebro dederunt, animamq̃ in eo collocarunt. Nec Parmenides, cum Epicuro, mihi persuadebunt, ut in toto pectore sitam esse putem: neq̃ unus Xenocrates, qui existimauit per totū corpus diffusam animam excurrere, mihi probabitur: neq̃ ueteres ipsos rectè sentire iudicabo, qui sedem illi in oculis dederūt. at multo magis irridēdam censebo Herodoti popularem illam opinionem in Polymnia, quæ profitetur, in auribus hominū animam cōmorari. Quid itaq̃ isti commenti sint, intelligo: sed probabi-

*De Animæ
sedē ue-
rū senten-
tiæ.*

babilem ac ueram rationem attullisse
 opinor nullam, quemadmodū in no-
 stris de Philosophia cōmentarijs abun-
 dē fuit ostensum. Vnde quæso credis
 emanasse illas dicendi formulas, à ue-
 teribus scriptoribus crebrò usurpatas,
 ex corde amare, corde trepidare, sapere
 cor non aliunde profectio, quàm quod
 amoris, sapientiæ, metus, esse locū cor
 putabant. Cur excordes, uecordes, con-
 cordes dixerūt: nempè quia illis & ani-
 mum, & eius motiones omnes residere
 arbitrabantur. Cur P. Scipionem, Nas-
 cam primum, à maioribus naribus ap-
 pellarunt Romani, deinde Corculum
 nominarunt: sanè non aliam ob cau-
 sam, quàm ob morum temperantiam,
 quam cordi ferebant acceptum. Quid
 quod Homerus tam sæpe dixit, ποδι λευ-
 κει χολαδα, θυμὸν δίνειν, θυμὸν καθέδειν,
 ἤδδοθι θυμὸν ἀμύξειν, ἀνασοναχίλειν νεϊόθην
 ἐκ καρδίας; Quid quod sapientissimus
 Pythagoras uetat, ἐδίδειν τιὼν καρδίων;
 Quid Theognides, qui imitatus Ho-

*Basiani de
 philosophia
 cōmentarij.*

*A corde, di-
 cendi for-
 mule.*

k s me

merum, dixit quoque *ψυχῶν δολυνδρα, ἐν
 δίχα θυμὸν ἔχειν*, hoc est, *διὰ δίχα μορμ
 εἶλεν*; Certe quidem nō propter aliud,
 quā quod rebantur in cordis sinu fo-
 ueri iram, indignationem, gemitus, ani-
 mi consilia, cogitationes, omnes deniq;
 (ut iam diximus) mētis commotiones:
 quod etiā trita, & cuius de populo no-
 ta philosophorum fermē omnium pla-
 nissimē indicat definitio illa, *θυμὸς δὲ ἐ
 σις τὸ πρὸς τὴν καρδίαν αἵματος, ὃν ὄρεται
 ἀντιλυπίας τοῦ λινόμενου*. id est, Ira est fer-
 uor sanguinis in corde, quæ tum per-
 cietur, cum uindicta expeditur. Cum
 igitur animæ uires ac motus omnes ē
 corde prodeant, ueri nimirum est simil-
 limū, eam quoq; in ipso considerare. Huc
 (rationi quod est consentaneum) facit,
 ut qui sunt ab Aristotele, tradant, in
 utero nascentibus primum cor forma-
 ri, deinde cerebrum, tardissime oculos:
 sed hos primum mori, cor nouissime.
 nam cæteris corruptis, uita in corde dū-
 rat. Quare mirandum non est, si poëta
 Home-

Cor primū
 in utero
 nasci.

Homerus mortis sedē in oculis, totiens
 id hemistichium repetens, *τυ δὲ σκότος*
δοσ' ἐκάλυψε, esse finxit. Principiō enim
 lumina offunduntur tenebris, & in il-
 lis certa futuræ mortis signa cognoscū-
 tur. porrò semē maris incidens in con-
 cipientem comprehendentem que na-
 turam uteri, soluitur in spiritum: qui
 simulac insinuauit sese, & penitus im-
 merfit in menstruum humorem, conti-
 nuò domicilium quodammodo struit,
 idēq; cor est: quo sensus unā cum anima
 excipitur, custoditurq; tātis per, quoad
 breui hac lucis usura nobis frui licet,
 mox reliquorum consurgit generatio.
 Exanguia animalia cor non habent,
 sed quasi cor. Verum animal sine ipso
 posse uiuere, tam mihi fit uerisimile,
 quā uitam posse cōsistere sine anima
 & spiritu. Quocirca aruspicum Roma-
 norum religionē illam quis non irrise-
 rit, quæ L. Posthumio Albino rege fa-
 crorum, post cētēsimam uicesimam ter-
 tiam olympiadem, cum rex Pyrrhus
 post

Homeri
 locus.

Cordis ab-
 sentia in
 uictimis.

post tot clades ex Italia pulsus est, eorū
 animos inuasit, ut extra quā diligētis-
 sime consulerentur uictimarum, ijs
 etiam palpitantibus, spirantibusq; de-
 fuisse cor aruspices saepe monebant, &
 quid inde iudicaret portendi, expo-
 nebāt. Nam Cēsari Dictatori, quo die
 primum ueste purpurea processit, atq;
 in aurea sella sedit, immolanti bis, nul-
 quam repertum cor esse proditur: qua-
 si portentum, prodigiumq; esset fatale,
 eius miserandę necis. Idem de Pertina-
 ce commemoratur, ut qua die morte
 sublatus est, sacrificanti nō cor tantum-
 modo uictimę, sed iecur quoq; defue-
 rit. Equidem tantum abest, ut id com-
 mentum traditum historijs credam, ut
 uel leuissime cor affici non posse existi-
 mem. Quin inter uiscera omnia, lesum
 hoc mortem derepente affert. Nec iniu-
 ria quidem: nam quod principium est,
 ipsum citra noxam seruari debet. ne il-
 lo male affecto, cętera itidem affician-
 tur, & corruant. Humanum cor pro
 cor-

corporis mole, quam regit, oppidò
 quam magnum est. nam homo omni-
 um animantium calidissimus est: at pro
 sanguinis spiritus que copia, medio-
 cre iudicari poterit. Quibus autem cor
 est parvum, ea animalia audacia esse cre-
 duntur: timida uerò, quibus prægran-
 de, ut leporibus. Sed quid ita dicat quis
 piam. nempe quod affectus, quem pro-
 ducit metus, est in ipsis. Calorem enim
 pro cordis portione non habent. uerum
 calor exiguus in magno exolescit con-
 ceptaculo. proinde sanguis frigidior ite-
 comperitur: ut sanè uno atque eodè igne
 cubiculum grande & angustum non
 æquè calent, ita exiguum calorem nec
 item sentiet cor quodcunque uastæ, quodcunque
 modicæ est magnitudinis. Maximum
 autem est pro granditate corporis mu-
 ribus, asino, ceruo, pantheræ, muste-
 lis, hyenis, & omnibus pavidis, aut
 propter metum maleficis. At bina corda
 perdicibus in Paphlagonia esse, pro-
 pter miram magnitudinem duntaxat,
 tra-

*Cordis ma-
gnitudo,
aut parui-
tas.*

*Cordis fi-
gura.*

tradià Plinio, & reliquis scriptoribus existimo. Porro cordis moles in turbinatam & pyramidatam figuram sensum exit, cuius basis est ampla lataq; mucro autem perangustus: non eò quidem, ut multi falsò crediderunt, quod ignis modo calescit, qui sua vi, dum sursum nititur, pyramidis formam effingit. atqui secur calidum est, huiusce modi tamen figuram nò imitatur. Alià igitur causam, quàm isti reddunt, de sententià Galeni referri posse certò scio. Primùm, si in eandem amplitudinem vertex excreceret, in quam basis sollet excrecere, longe maius ac vastius euasisset, quàm corpori conuenit, ob id que animal fuisset formidolosissimum. Deinde instar pyramidis natura formauit, quo minus per os pectoris, quod contingit, ei noceatur. propterea etiam summum cacumen duriusculum effecit. Cordis autem figuram usq; eò placuisse Romanis animaduerto, ut

Bulla.

ex auro bullam, eum fanè in modum

con-

conflandam curauerint, quam ingenu-
 is pueris in pectore de more suspende-
 bant, ut eam respectantes identidem,
 ita demum se homines cogitarent, si
 corde præstarent. Ac uerò hirtum *Cor hirtum.*
 cor habuisse Hermogenem, quod ferè
 idem de Leonida scribit Plutarchus,
 idemq; de Lysandro, & Alexandri ca-
 ne legitur, naturæ (credo) interpretes
 risu hoc excipient, & tanquam fabulo-
 sum, ac commentum egregium reijci-
 ent. Eapropter Homerus, de quo dis-
 ciplinæ omnes ortum habuisse mihi ui-
 dentur, sicut ex magno Oceano (ut *Homeri*
 ille inquit) ποταμοὶ πάντες, καὶ πῖος ἄδω-
 locus.
 λαοσα, καὶ πῖοςαι λευῖαι, καὶ φρέατα μα-
 κρὰ νάσσι, appellat λῆρ λᾶσιον, non hispi-
 dum, & pilis densum, ut multi temerè
 opinantur: sed prudēs, ut ego interpre-
 tor, Eustathij sententiā secutus. is nimī
 rum ait, λᾶσιον ἂρ ποῦτα δῖσι τοῦ λῆρ, ἐξ ὅτι
 λῆρναὶ βλασαῖαι βυλδύματα. Cōsuevit ete-
 nim Homerus q̄ sæpissime permutatio-
 ne uti, hoc est exornatione ea, quæ aliud
 uer.

uerbis, aliud sentētia demōstrat. Hinc uulgo receptam opinionem in quorūdam mentem irrepsisse arbitror, quilibi persuaserunt, eos animosos esse, & plenos fortioris industriæ, quibus cor hirsutum est, cuiusmodi habuisse commemorant Valerius Maximus lib. primo, & Plinius senīor undecimo Naturalis Historiæ, Aristomenem Messenium, qui tercentum occidit Lacedæmonios: qui uulneratus & captus semel, per cauernam Latomiarum euasit, angustos uulpium aditus secutus: qui iterum captus, sopitis custodibus fomno, ad ignem aduolutus, lora cum corpore exussit: cui terciò capto Lacedæmonij pectus dissecuere, intuenti causa, & pilis refertum cor repertum esse aiūt: quod tamē mihi nullo modo sit probabile. et si Plato dixit, τὰς αὐθιγὰς αἰσῶν ἰδὲν ἢ ψυχῆς τροχῶν, id est, animi seruales pilos, nihil magis commoueor. si quidem scōmma est in fatuos, & penitus rudes. Ea est porro substantia & natura

Aristomenes Messenius.

Platonis locus.

tura

tura cordis, ut nusquam setis horrere possit: solidiuscula tamen, & plusculo durior fuit, ne noxam facile concipiat, ne ue spiritus & calor vitalis omnino exspirent, nulla coërciti soliditate, sed quasi per spiramenta tenuia molliatq; diffilentur. Cor durum & spissum qui habent, ij stupent, & hebeti sunt sensu: qui uerò molle, ingenio pollent. Motus eius assiduus est, palpitatur, & mouetur, quasi alterum animal. Quare antiquitus aruspices, si cor silens, & minime palpitans inspexissent in uictimis, calamitates portendi diras, & fortunæ minas prædicere consueuerunt: quasi palpitatio, & continua agitatio illi esset maxime peculiaris, & à natura insita. Quod etiam nomen Græcum indicat. dicitur namq; καρδια, καρὰ τὸ νεκρῶν καρδια. τὸ σῆμα, ἀσινύτως γὰρ ἢ καρδια. Nam motum suum fibris moderatur, ac regit. latis quidem in se subsidet, propellitq; aërem: longis uerò, & illis sanè ad ductis dilatatur, & aërem pariter acci-
pit,

Cor durum,
molle.

καρδια.

Cordis motus.

pit. Itaq; taurini follis modo attollitur,
 uicissimq; desidet. Et uerò potius dissi-
 lient proxima uasa, quàm destituatur
 proprio motu. Eapropter consultrix et
 prouida Natura, cum foret necessariū
 in hac perenni motione cordis, hauriri
 corripiq; quicquid obijcitur, duas auri-
 culas appinxit, quæ dextra sinistraq;
 extant. non eò, ut quidam mali medici
 scribunt, quòd interdū sanguis & spi-
 ritus ita redundant, ut ne uis cordis ui-
 talis obruatur, necessariò eorū reiectus
 sequatur: sed longè aliud naturæ consi-
 lium fuisse putandū est. prouidit enim,
 ne aut uena dirumpatur, quæ cōmitti-
 tur cū iecinore: aut arteria, quæ ad pul-
 monem fertur. Magna sanè cordi pote-
 stas attrahendī ingenerata est, tum calo-
 ris beneficio, qui ad se rapit obiectam
 materiā non minus, quàm flamma ole-
 um: tum inanitatis formidine, tum e-
 ius uis merito, quæ penitus abditur,
 clam que nobis omnibus est. Si igitur
 maiores, quàm solet, adhiberet cona-
 tus

tus ad materiam trahendam (quod quidem tum fieri posset, cum tantum sanguinis aut aëris non suggeritur, quantum sufficit alimento & refrigerationi) uasa profectò in maximum periculum adducerentur, & extremum penè discrimen. quod ne fieret, quàm diligentissime utrisque auriculis cauit natura: quarum altera, si casus tulisset, alimentum: altera, spiritum statim cordi supeditaret. Idem etiã sensisse Galenum uideo, libro sexto de Usu partiũ: cuius uerba præstat subscribere, ut multorum Medicorum prodatur magis atq; magis stulta temeritas. *αὐτὴ δὲ* (inquit) *καρδία πάλσας, ὅσας ἀντὶς ἐπινοήσῃ δυναμεις ὀλκῶν, ἔχουσα δὲ ταχίων ἔσποδ' ἐχέται λόλποις ἢν κοιλιδῶν ἀναρπαζούσα, καὶ οἶον ἐκροφοῦσα τὰς εἰσρεύσας ὕλας. εἴτε γὰρ ὡς τῶν χαλκίων φύσαι δὲσελλόμεναι σπῶσιν εἰσω τὸν αἶρα, παντὸς μᾶλλον ὑπαρχει τοῦτ' αὐτῇ, εἴτε ὡς αἰ ἢν λύχων φλόγῃς ἔλκουσι τοῦλαιον, οὐδὲ ταύτης ἀπορῆ τῆς διωδάμεως, ἀρχὴ τῆς ἐμφύτου*

| 2

θερμα.

διεμασίας ὑπάρχουσα, εἰβ' ὡς ἡ ἡράκλεια λί-
 θη ποιότητι & οικειότητι τὸν σιδηρὸν ἐπα-
 γεται, τὴ μὲν οικειότερον αὐτῷ πνευματῷ
 εἰς ἀνάψυξιν, τὴ δ' αἵματι & χηρσότητι ἐς
 θρέψιν, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, καὶ ὁσπασσῶσαι τῆν
 ἀγχείων, ἀπείσασαι ἅμα χρωμλίνη φιλκῆς τῆς
 δινάμεσιν, εἰ μὴ τι καινὰ αὐτὰ θανμασῶν ὑπ-
 κέρημα τὸ μηδὲν γνέσθαι τοῦτο ὁ δεινὸς
 γὸς ἡμῶν ἐτεχνήσατο, πλοθεῖς ἔξωθεν ἐκατόφθ
 τῆν εἰσαγόντων σωματῶν τὰς ὕλας, ἰδῆσαν κρ-
 λότηκα, καθάπερ τὴ ταμίον προφῆς, ὡς μὴ
 λινοδινάσιν ποτὲ ἐαγλῶσαι τὸ ἀγχείον, ἐλα-
 σης μὲν ἀθρόως τε καὶ σφοδρῶς γνίτε τ' καρδί-
 ας, αὐτὸ δ' ἔκ' ἔχων ὑπὸ σφρότητος ὅσον αὐτῆ
 παρασχῆν ἀφθόνως. Nosti cætera: quæ nō
 tantum sententiam nostrā confirmant,
 sed etiam cuiq; quantumvis somnicu-
 loso fidem faciunt, nihil sine magno cō-
 silio, ac usu necessario, in opificio natu-
 ra factum inueniri posse. Quocirca
 præterquam quod auriculas eum ad fi-
 nem, quem diximus, cōformauit: addi-
 dit quoq; membranas ad fauces paten-
 tes in cor. Galenus cartilagineς σιγμω-
 δῆς

Arteris appellare consuevit, hoc est sigma literæ similes, quam librarij Græci hūc in modum C calamo olim pingebant, nostrum C grandiusculum planè referentem. Ex itaq; ualuarum & ostiolorum instar conflatae sunt, atq; pro tēpo re clauduntur, uicissimq; recluduntur, ne materia quæ intro illapsa est, foras regredi possit: aut quæ iam exijt, neq; redire queat, oclusis ualuis. Ostiola autem arteriæ uenosæ duo duntaxat sunt, & illa quidem haud omnino inter sese comittuntur, quia per eorum rimulas fuliginosi spiritus, ac penitus inutiles de corde exhalant. Aliarū partium reliqua exquisitissimè componuntur, & mutuò concluduntur, ut qui uiderit, is unam atq; eandem compagem esse dijudicet. Cor duos quasi uentriculos habet: dexter plurimum habet sanguinis, sinister spiritus conuehit, Iulius Pollux *κόλπος*, id est sinus, et *κοιλίας*, id est uentres nuncupat: Plinius uerò, specus. Verum qui in sinistra est, solidior,

Arteriæ uenosæ ostiola.

Cordis uentriculi.

duriorēq̄ sensu percipitur, ut qui spiritus multum stabilis & fugacis est conce-
ptaculum. Hic mediūfidius nullo mo-
do illi sunt audiendi, qui dicunt ideo es-
se duriolem, quia calidior est. nā & ossa
dura, beneq̄ compacta sunt, attamen
sunt frigida. Dexter uerò sinus tenui-
or, & plusculo capaciō cernitur, unde
sanguinis profunditur riuus. Alter u-
nius meatus interiectu distinguitur ab
altero. Plinius tres sinus in magnis ani-
malibus, in paruis unū, in ijs uerò qui
sunt mediocris magnitudinis duos in-
esse credidit. Sed multo ante ipsum in
eadem haresi fuit Aristoteles, qui ter-
tio de Partibus animalium libro sic scri-
bit. *κοιλίας δὲ ἔχουσιν αἰ μὲν τῶν μεγάλων
ζώων τρεῖς, αἰ δὲ τῶν ἐλασόντων δύο, μίαν δὲ
πᾶσαι.* id est: Cor animalium magno-
rum sinuosum specum intra se gerit tri-
plicem, minorum uerè geminum, cæ-
terorum unicum. Aristoteli grāde spa-
cium dextri sinus, egregiè imposuit. is
enim existimauit, quæ pars est, tertium
esse

Aristotelis
locus.

esse omnino finum: quemadmodum Galenus optimam coniecturam de illo faciens, in commentariolo de Venarum pariter & arteriarum dissectione inquit, καὶ μὲν τοὶ καὶ δι' αὐτὸ τὸ Πλαγιάσας σῶμα περιεχομένης ἐν λυκῶν δύο ἀρτηρίας ἔχει, τὴν μὲν ἑτέραν τὴν μέσω, τὴν πλείστον αὐτῆς διαπλέκουσαν, τὴν δὲ ἑτέραν εἰς ἐκείνα μόλις διανεμομένην, ἔνθα τὴν τρίτην ἐνόμιζεν εἶναι κοιλίαν ὁ Ἀριστοτέλης. αὐτὴ δὲ ὄντι ἢ λατὰ τὸ πλατὺ Πλαγιάσας, μόνον οὐσα Πλαγιάσας, οὐκ ἄλλῃ τῆς τρίτης. id est: Atqui ob id cordis corpus ambientes circumcirca duas arterias habet. alteram quidem maiorem, quæ plurimam eius partem amplectitur: alteram uerò, in illa regione maximè distributam, ubi tertium existimauit esse uentriculum Aristoteles. Sed est pars latiuscula dextri uentriculi cordis, non quispiam alius tertius uentriculus. Acutè sanè locum coniecit Galenus, in quo falsus est Aristoteles. in omni etenim animante, tam

parua quàm magna, dum respiret modo, duo sinus cordis comperiuntur, quos excellens Natura fingendo, non attendit ad vastam corporis magnitudinem, sed ad multiplices functiones. Quare nullum animal, cui respirandi facultas deest, ideoque pulmo, dextrum habet sinum. At sinistrum duntaxat ei datū esse, testis est locupletissimus Galenus, αἰ δὲ (inquiens) *ῥη καρδίας κοιλίας δύο μὲν οἷς πνεύμων ὄντι, μία δὲ οἷς ἄν ὄντι*. Et alio in loco latius, *πλὴθὺν μὲν ὄντι τῶν κοιλίδων ῥη καρδίας (ἐν τῷ δεξιῷ γὰρ ἀρξασθαι δίκαιου) ὅκιστον ἐν ἅπασιν τοῖς ζώοις ὄντι, αἰ μὲν ὅσα μὲν ἐξ ἀεὶ ὄντι εἰσπνεῖσθαι φωνῆ, καὶ ῥινῶν, καὶ σώματι, ἄλλως μὲν καὶ πνεύμων τούτων ὄντι, ἄλλως δὲ καὶ ῥη καρδίας ἢ δεξιά κοιλία. τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασιν οὐτε πνεύμων ὄντι, ὄντι ἐν τοῖς δεξιῷ ῥη καρδίας εὐρύτης ἰσμεία. συμπόμπεται γὰρ αἰεὶ τῶ πνεύμονι δύο ταῦτ' ἐξ ἀνάγκης, ἢ τε φωνὴ τοῦ ζώου, καὶ ἢ δεξιά καρδίας κοιλία, ἵαυ τῶ δ' ἅλου εἰς ὅσ' ἐκώτερον αὐτῶν ἢ κει χρείας. ἢ μὲν γὰρ δεξιά κοιλία τοῦ πνεύμονος ἐνε*

κα γέγονεν, ὁ δὲ πνεύμων αὐτὸς ἀναπνοῆς
 τε καὶ φωνῆς ὄργανον. hæc ille. Latī-
 na pleraque non facimus, quæ græcè
 uel mediocriter doctis intelligi posse ar-
 bitramur. Imū cordis pinguedo cir-
 cumstat, ne continuo motu agitatedum
 incalascat, atque areat. Præclare ergo
 tunc agi secum Natura uoluit, cum fan-
 guis ad eam regionem, ubi est inuolu-
 crum cordis, diffluens, occurrat illi mē-
 branæ, quæ frigidula est. eam simulac
 frigentem sentit, commodum in pin-
 gutudinem concrefcit. Quod autem
 in summo cordis enatam interdum,
 prisca illi Romani sacrificantes se de-
 prehendifse narrent, non aduersantur
 Medicorū placitis, nec digni sunt nunc
 cum sua religione odio. Sub eo pul-
 mo iacet, spongiosus, ideoq; spiritus ca-
 pax, & à te rē ipsi spinæ iunctus. πνεύ-
 μων græcè, ab usu spirandi dictus est.
 Vnde πνευμονία, pulmonis inflam-
 matio nominatur: & qui ita sunt affe-
 cti, πνευμονιοὶ nuncupantur. Hos Mo-
 deratus

Cordis i-
mum.

Pulmo.

πνεύμων.

περιπνευ-
μονία.

*Pulmona-
rij.*

*Pulmo an
sanguinis
expers.*

*Pisces pul-
mone ca-
rere.*

deratus Columella pulmonarios uocat.
In pulmone enim inest raritas quædã,
& assimilis spongiæ mollitudo, ad at-
trahendam uicissimq; reddendam ani-
mam aptissima. Quocirca boni latini,
spirandi officinam appellare cõsueue-
runt. Qui sanguinis ipsum expertem
aiunt, quia rarũ esse contuentur, mihi
certè falli uidentur. cõtinetur enim san-
guis tum uenis per eum discurrenti-
bus, tum in mollissimis sinibus substã-
tiæ adhærescentibus stagnat. Qui de
uenis stillat, fluitantem spumam habet,
ex substantia scaturit omnino spumo-
sus, quoniam est magis pulmoni alen-
do, quippe qui aëreum humorem, &
biliosum sanguinem depascatur pluri-
mum. Animalia autem quibus pulmo
sanguineus est (inquit Aristoteles) in-
tus calore æstuante, sunt aliorum om-
nium maximè sitibunda: quibus uerò
non item, sed fungosus, illa parum bi-
bunt. Piscibus nullus inest, siquidem
nullum animal pulmonem simul &
bran.

branchias habere potuit: cæteróquin naturam maximæ temeritatis & imprudētiæ accusaremus, quā quidē scimus in opere faciūdo esse diligentissimam, superuacanea, aut usum non habentia negligentem, necessarij nihil quicquā penitus omittentem. Ne igitur insimulari ea ab aliquo Momo posset, nullam etiam partem inanem, et sine causa in piscibus reliquit: quibus, branchijs iam datis, pulmonem negauit. qui sanē eundem usum alijs animalibus affert, quem piscibus branchiæ afferre solent. Pauca eum habent aquatilia, ac cætera oua parientia exiguum, spumosumq; minimè sanguineum. Iccirco ea est causa, cur sub aqua diu ranæ & phocæ uerantur. Testudo quoque, quamuis prægrandem, & sub toto tegumento gerat, sine sanguine tamen habet. at eius moles, quo minor corporibus est, eo maiorem leuitatem ac uelocitatem addit. Chameleoni portione maximus, & intus aliud nihil. Homini in

*Pulmonis
fibrae.*

in quinque fibras diuiditur: ex his quatuor unguis bubulae modo diducta, moto pectore itidem commouentur. reliqua uenae auctiori, quae sursum fertur, culcitrae instar, uenulis distincta suis, substernitur. nam ex his membris est, quae bipartita sunt, quamuis unius speciem praesferant. Verum, in his quae animal generant, distinctio non aequae apparet: minus multo in homine, in quo simplicior, nec ita multifidus conspicitur, ut in nonnullis animalibus, quae animal item procreant. eam plane diuisionem a Natura sagaci inde factam censeo, ut si in parte una sese ostentari affectio, citra tamen noxam altera corpus anhelitu recreet ac foueat. Ea etiam re conduplicantur aures, oculi, nares. Adde etiam, quod pulmo in multas partes distributus, & commodius cor amplectitur, & tutius mouetur, quam continuus. Quo fit, ut in eam mentem impellar, ut Platonem & Aristotelem, ex latinis Plautum Ciceronemque dicere inter

interdum pulmones, multitudinis numero, maluisse credam, huiusce uisceris figuram pulchrè callentes. Nec idipsum rudis illa antiquitas ignorauit, quæ pulmonem incisum, & fibris geminatum, tempus dirimere, ac diem differre credidit: simplicem uerò, & ferè uniusmodi, continuare temporum curricula, nullasq; cunctationes & moras asferre. Credibile enim sit, uictimis, quas dijs uariè litabant, aliquando pulmones uariare. Si autem eorum fibra aliqua in conspectum perobscure uenisset, aut cum corde & iecinore coniunctior uisa esset, aut paruo disiuncta intervallo, miseros casus portēdebat. Sed uni CHRISTO gratia, qui nos tam diræ superstitioni exemit, quo minus in flammis iugulemus pecudes, & exta spirantia consulamus, aut pulmonē in eum uel illum figuratum modū capitibus nostris aut exitium asferre, aut salutem significare opinemur. Sed ad cōtemplandas naturæ causas, & singularum

*Aruspicine
uanitas.*

*Pulmonis
motus.*

rum humani corporis partium uarios
usus cognoscēdos finxit . quamobrem
huius uisceris, quo de agitur, motum
paulisper uestigemus, neglecta illa pri
scorum religione . Sanè pulmo suapte
natura piger desidēret, nec unquam
se moueret, nisi aliunde impelleretur.
nam quòd contrahatur aspirans, uicif
simèq̄ spiritu dilatetur, ut frequenter du
catur cibus animalis, quo maxime uita
nostra sustentatur, thōracis motioni ac
ceptum referat necesse est . Hinc pro
uerbio locum esse datum iudico, quod
appositè torqueri solet in lentos & ces
satores, quemadmodum Plautus in
Epidico significat: Dī immortales, foc
cos iussi adimere pedibus. pulmo enim,
quod perhibent, prius uenisset, quàm
tu aduenisti mihi . Vulgò id quoque
nostrates crebrò usurpant, in desides
& ignauos homines. quanquam scio
ab Erasmo prouerbij causam paulu
lo magis diuersam referri: mea tamen
non magni interesse putauī, si à uiro
do.

doctissimo dissentirem. Vter modò no-
strum probabiliorē causam attulit,
aliorum iudicio relinquitur. equidem
decreui, de laude sua nemini detrahere.
Nolo enim, quod plerique hodie so-
lent, calumnijs & iniurijs commenta-
riolos meos infarcire: id unum ratus
maximè alienum à re literaria, conui-
cijs insectari quenquam. liberum ta-
men est cuique sentire, quod uult: &
honestum, quod displicet, refellere ali-
quando alterius opinionem, dum fiat
modò omnia hæc citra maledicta. Sed
iam redeo ad institutum opus. Pul-
mo, & cor, mutuas operas sibi tradunt.
pulmonī dat sanguinem cor, rursus il-
li aërem pulmo reddit, parem gratiam
reponens. tres nāq; uiaē ad pulmonem
pertinent: duæ nimirum arteriæ uocan-
tur, tertiā dicitur uena. arteriarū altera
aspera nominatur, altera leuis & ue-
nosa. Aspera quidem in gutture assur-
git, cæteris partibus residet. constat
ex circulis quibusdam, compositis ad
ima-

*In maledi-
cos censo-
res.*

*Pulmonis
& cordis
mutua o-
pera.*

*Arteria
aspera.*

imaginem earum uerterarum, quæ in
 spina sunt: ita tamen, ut ex parte exte-
 riore dura & cartilaginosa, ex interiore
 mollis, & stomachi modo leuis sit. Hic
 Plinius nescio quo modo dixerit stoma-
 chum exteriorem ferri ad uentriculum,
 asperam uerò arteriã interiorem ad pul-
 monem: cum sensus monstret, arteri-
 am exteriùs descendentem ad præcor-
 dia cum pulmone committi. Sic autem
 committitur, alteq̃ penetrat, ut uenam
 arteriosam interiaceat, & arteriã ueno-
 sam. Proximè pulmonē angustior est:
 reliquum quod fit, superna petens, lon-
 ge patentius spectatur. attamen uniuert
 sus eius ductus, qui intus est, tergo-
 re obducitur, ne aër ultrò citroq̃ comme-
 ans, aut humor acris qui spiam illapsus,
 officiat. Id nec siccū nimis fuit, ne uox
 clangosa mitteret: quod animantibus
 collum procerum habentibus contigit,
 ut gruibus, quas Homerus clangorem
 fundere testatur, tum aliàs sæpe, tum
 lliados tertio præcipue:

ἦ ὅτε πρὸς ἑλαγχὴν γορῶνων πῆλιν οὐρανὸν
 πέ, (ὄμβρου
 Αἴτ' ἐπὶ δὲν χειμῶνα φύγον, καὶ ἀθεσφαδῶν
 Κλαγγὴ τὰ γε πέφυγε ἐπ' ὠκεανοῖο ῥαάων,
 Ἀνδράσι πυγμαίοισι φόν' ἐκ λῆρα φέρουσαι.
 Ἡέρια δ' ἄρα τὰ γε λακκῶν ὄριονα πρὸ φέ-
 ρονται.

Nec iusto uuidius conuenisset, quo-
 niam rauco sono uox ederetur. Argu-
 mento tibi erunt homines grauedino-
 si, qui statim in raucitatē incidunt, ubi
 uocis uia bene maduit. Modum igitur
 tenere oportuit, ut ne plusculo aridius,
 humidiusq; euaderet. prouidit enim
 benefica Natura uocis modulationi,
 quoad eius fieri potuit. Propterea ligu-
 lam intus bellissime finxit, quàm simil-
 limam ei quæ in summo fistularum ui-
 situr. is locus aptissimus uoci forman-
 dæ, cuius explanata impressio palato
 adiudicatur citra controuersiam, in pri-
 mis esse uisus est. Nō enim, nisi de am-
 plo sinu in angustum aer exeat, indeq;
 rursus erumpat in latiore, liberio-
 m remq;

rem'que quasi campum , commodè
 uox effici potest. Nam ista cligula, cum
 spiritu inflatur , arteriæ meatum plus
 minus coangustat, supra se infra que
 spaciosum locum relinquens. sæpe au-
 tem oppletur , ut nullam uel perexigu-
 am , uel latiusculam , uel amplam intra
 se admittat rimulam , quæ mutatur pro
 uocis flexionibus & cursibus. Vocis
 sanè mutationes totidē sunt, quot ani-
 morū. aut enim emittitur acuta, grauis,
 cita, tarda, magna, parua, mediocris,
 leuis, aspera, contracta, diffusa: aut con-
 tinenti spiritu, intermisso, fracta, scissa,
 aut flexo sono, attenuata, inflata. Ipsa er-
 go uocis modulos temperat, pro animā
 tis arbitrato, nō nihil à musculis adiuta,
 quēadmodū Galenus primo de Locis
 affectis libro scriptū reliquit. *ἔτι τε πῶς
 τῶν τῶν, ἢ γὰρ ὅτι τῶν λέγουσιν ἀγγλωτῆς, ἢ πῶρ
 ὅτι τὸ λευκώτατον ὄργανον ἐστὶ φωνῆς. αὐτὴ
 γὰρ ὑπὸ τῶν μυῶν ἀνοίγεται τε, καὶ σπασθη-
 μένη, μετρίως ὀργαζέσθαι τὰς φωνὰς, id est.*
 Præterea quæ intra laryngē est ligula,
 præ-

Vocis mu-
 tationes.

præcipuum uocis est instrumentum.

ipsa enim à musculis moderatè abduc- *Vocis organum.*
ta, & adducta, conformat uocem.

Hic obiter te monitum uolo, omnes
codices, quotquot uidere mihi licuit
hactenus, mendosos esse. Propterea
legendum cenfeo *γλωττίς*, & expun-
gendum *ἐπιγλωττίς*, de qua dictione

mox dicā. nam *γλωττίς* locus est, unde *γλωττίς*
sumit initium suum uox: de cuius for-
matione permagna est quæstio. Gram-

matici & Dialectici, nedum Medici ac
Philosophi inter se dissentiunt. Demo-

critus temerario & fortuito corpusculo *De uocis formatione opinionis.*
rum concursu omnia efficit, illisq; ad
aërem allisis uocem emitti putat. Plato

uocem dixit esse, spiritum per os à co-
gitatione deductum. Epicurus fluxum

esse prodidit, emissum à uocantibus,
aut à sonantibus, aut à strepētibus: qui

quidem ubi consimilibus figuris fit ob-
uius, frangitur, & ut simul ad aures per-

uenit, facultatē audiendi gignit: utq; in

palatum arteriam ue asperam incum-
bit,

m 2 bit,

180 BASSIANI LANDI
bit, uox exauditur. Ab Anaxagora
fieri traditur, spiritu incidente in aerem
solidiorem: unde & ictus ille reciproca-
tur, & ad usq; aures perfertur, itidem-
que uox resonat, & quasi responsa dat
interdum. Stoici uoluere, aërem haud
commisceri ex effractis particulis. Quā
obrem cum semper difficilimum existi-
mauerim ea de re ferre iudicium, de
qua magni Philosophi inter se contro-
uersantur, satis mihi esse arbitror, lo-
cum duntaxat in praesentia indicasse,
ubi uox modulos principio sumit.
Huc pertinet, quod instituto operi neu-
tiquam conuenit, huiuscemodi perex-
quisita de uocis formatione disputatio,
quam quidem in aliud tempus magis
idoneum pro meo iure reijcio. Illud ta-
men te commonuisse operae precium
fuerit, Galenum facere cum Aristotele,
summo philosopho: sed hoc interesse,
quod ille planissime de ortu uocis con-
scripsit: hic uero, ut de omnibus, obscur-
rissime, & quam breuissime. Galeni
qui-

quidem sententiam iam percepisti, Aristotelis uerò paucis accipe. is sanè secundo de Anima libro, quid sit, quò uemodo uox fiat, absolutissima definitione complectitur, ἡ πληγὴ (inquit) τῆς ἀναπνευστικῆς ἀρτηρίας ἢ τῆς ἐν τῷ στήθεϊ ἀρτηρίας φωνῆς ἔστι. Nos uerbum uerbo haud reddere curantes, sic uertimus: Vox est aëris inspirati collisio in asperam arteriam, hoc est in ligulam arteriæ interiorē, facta ex appetitu naturali, qui ea parte tanquam apparatu quodam utitur. Ex his perspicuum fit, idem planè sentire Aristotelem, quod Galenus sentit. sed Philosophus breuitatis studiosissimus, nō tam exquisitè, quàm medicus, locū notauit, atque descripsit. quod Galenus ἀσπυγγα & γλωττίδα appellat, id Aristoteles cūm ἀρτηρίαν, tūm φασφυγγα uocat. Nam paulo ante quàm uocem definiret, dixerat, τὴν φασφυγγα ὄργανον τῆς ἀναπνοῆς, ἔστι ἐνκαὶ ἐν τῷ μύρτι ἢ ἐν τῷ πνεύμονι. Verborum controuersia inter ue-

Vox quid.

m 3 teres

teres non admodum magna extitit, mo-
 dò de re ipsa conueniret. Nam tu ple-
 runq; uerbum alterum pro altero sumi
 reperias, à Græcis. Aristophanes enim
 uetustissimus poëta, in Equitibus, λα-
 εγγιδ τὸς ἑτάρας dixit, pro φαργγιδ. hoc
 est, Illis adimam uocem ne loqui pos-
 sint, (inquit eius interpret) φλ φαργγιδ
 ἔχ οἶόντε τὴν φωνὴν πρὸ ἑδου. id est, Sectio
 gutture (ut Plinius uertit) uox mitti
 nequit. Possẽm ego idipsum multis te-
 stimonijs antiquissimorum cùm poëta
 rum tùm oratorum confirmare, si uel-
 lem. Sed quia ad grauiora festinat ora-
 tio, iccirco supersedendum esse du-
 xi. Paulo supra hanc ligulam, extat te-
 gumentum quoddam, quod à Græcis
 Epiglottis. ἐπιγλωττίς nuncupat, quasi ἐπὶ τῇ γλωτ-
 τίδος ἑτέρας λεμῖνι. nos exteriorẽm ligu-
 lam per te uocemus licet. Arteriã aspe-
 ram sub faucibus assurgentẽ claudit, cū
 potione cibumq; assumimus, ne ex ore
 in ipsam poculentum quippiã aut escu-
 lentum procideret, mox in pulmonem

dela

delaberet: qui quidē ita morosus et deli-
 catus est, ut aērē recipiat, præterea nihil.
 quin si casu uel panis mica. uel tantillū,
 quod aère sit paulò densius, deciderit,
 mirū quàm tulsis acerba quatit fauces.
 Alia plerunq; incommoda nascuntur,
 quæ animal egregiè uexant, & ad sum-
 mum uitæ discrimen adducunt, & in-
 terdum miserè strangulant. Nec aliam
 ob causam reor interiisse Anacreonta
 Teiū poëtam, quàm quod dū liberius
 Baccho indulgeret, acinus uuæ passæ
 diuertit in arteriam. eòdem quoq; pi-
 lum, tum in lactis haustu deerrasse con-
 iicio, cum Fabius ille prætor repentè fa-
 tis cōcessit. Id mortis inopinatæ genus,
 Monachorū familia quæq; miro silētio
 cauit, sciuitq; ne quis in cœna ullo mo-
 do loquat. sit enim sepissime, ut interea
 excidat esca in arteriā, dū colloquimur
 inter pocula, quā ad stomachū ferri o-
 mnino oportuit. Sed Platoni tātō phi-
 losopho huiusce periculi non uenit in
 mentē, qui tradit in nobis diuersas esse

Anacreon
 Teius.

Fabius præ-
 tor.

Silentium
 inter eden-
 dum.

m 4 uias

uias inter sese coeuntes: alteram stomachū nominat, alteram arteriam asperā. per illam cibum recipi in uentriculū, *ὡς τῶν κοιλίων* dictum: per hanc et potum et aërem in pulmonem delabi putauit.

Platonis
locus.

At mire hallucinatur Plato, quem Plutarchus Cheroneus septimo libro *ἑβδόμῳ συμποσιακῶν* defendere conatur, aduersus Erasistratum. Primum testimonia tum poetarum, tum medicorū denunciat: deinde aduersarium refutās, quaedam comminiscitur: extremum rationes affert. quā uerò probabiles, ipse uiderit. à poetis igitur & nos exordiamur, quos Platonem suum imitatum esse iudicat, & quantum possumus maxime Plutarchi opinionem primo loco confirmemus, deinde an possit refelli considerabimus, & quicquid falsi profitebitur coarguemus ac explodemus. Alceus planè interciderè potionem in arteriam fatetur, *τί γὰρ (ait) πλούμονας οἴνω, τὸ γὰρ ἄστρον ποδιτέλλεται*, id ē, Rigato opus est pulmones canicula oriēte. De

mi

miror autē in omnibus codicibus Au- Gellij &
 li Gellij, & Macrobij, passim legi ἀκροῦ Macrobij
 ποδισέλιτοι. Locum ergo mendosum locus.
 esse arbitror, tum quia poëtae sensus in
 uertitur, tum etiam quia Plutarchus
 longē aliam lectionem agnoscit. Eupo-
 lis idem sensit, γὰρ κώλαφι. πίνειν γὰρ ὁ προ-
 ταγόρας ἐκέλευεν, ἵνα πρὸ τοῦ λιμῶος πλδμο
 νεκλυροῦ φορῆ. id est: Potare enim Prota-
 goras iubebat, ut ante aduentum cani-
 culę madidum pulmonem haberet. Ex
 hoc loco potes nullo negotio colligere,
 quomodo Macrobius pristinae lectio-
 ni restituatur, in cuius codice scriptum
 inuenies Coelaces: tu expunges, & sup-
 ponendum curabis κώλακας. mox Eu-
 polidis comici uerba, quę omnia de-
 sunt, repones. Iam uero Euripides, tra-
 gicus poëta, non prætereundus est,
 qui in eadem sententia se fuisse osten-
 dit, οἶνθ' (inquiens) πρὸ ἄσας πλδμόνων
 Ἰερέσας. Quid quod Eratosthenes ceci-
 nit, κὲ βαθιῶ ἀκρετῶ πνδμονα τεγγόμενος,
 non ne tibi uideatur cæterorum poëta-

rum opinionem aperte satis compro-
bare? Ecquid de Homero sentis, ubi
loquitur eum in modum de Cyclope,
*φάρυγγος ἔξισυρσ οἶνος, τρωοί τ' αὐδρῶμα
 χωεσ.* Fuit ne in eadem haresi? sane
 quidem. nisi eum forte abuti gutture
 volumus pro stomacho, quod mihi
 non fit admodum uerisimile. Iis ipsis
 poetis, uetustissimi, & longè nobilif-
 simi medici, Philistion Locrus, ac Dio-
 xippus Hippocraticus, fermè consen-
 tiunt. Linguam enim ipsam exiguam
 esse adpositam tradunt, quasi modera-
 tricem quandam, & ministram, ut edu-
 lia quidem cuncta arceret ab arteria,
 depelleretq; in stomachum, potum ue-
 rò partiretur uentriculo & pulmōni.
 præterea, ut quod admitti in pulmo-
 nem deberet, id neque citatum, neque
 uniuersum, sed quasi obice quodam
 sustentatum, retardatum uel sensim de-
 laberetur: quodq; reliqui esset, in stoma-
 chum reciperet. Hęc credo Plutarchus
 diceret in defensionem Platonis, atque
 idem

idem eum sentire, quod Philistion & Dioxippus, contenderet. Facetiā Hippocratem, diuinum illum medicum, extitisse authorem sententiæ Platonis. Quid tum postea? Atqui ut homines, errare, decipi, falli, capi potuerunt omnes: nisi Plutarchus rationibus me conuincat, nunquam latum (quod aiunt) unguem à Galeno & ab Aristotele discedam: & ab eo præcipue, quod toties experientia rerum magistra est comprobatum. Quod autem Plutarchus dicat, *Plutarchi lapsus.* vulnere accepto in arteriam, stomacho tamen superstite, liquorem effluere, & quasi ductu effracto excidere: id est sple didum cōmentitium. quin sensu, quo ipse plurimum nititur, prorsus refellitur. Nec erat quamobrem Erasistrato Aristotelis autoritatem, qua nimirum abutit, opponeret. asseruit sanè Philosophus in commentarijs de Partibus animalium, eas animantes, quibus nō est pulmo, uel certe perexiguus, nihil, uel parum sitibundas esse. Quoniam
ubi

ubi reperitur usus, & actio quæq; mē-
brum eius proprium ibi etiam reperiri
necesse est. Iurē enim dicimus, pisces
uocales esse nullos, quia collo & arteria
aspera carent, nullis item respirandi
usum naturā dedisse, propterea quod
nec pulmonē dederit. nulla igitur actio
esse potest sine suo membro. Equidem
hæc omnia, quæ refert suppresso nomi-
ne Aristotelis Plutarchus, certissima es-
se concesserim: Sed quia concesserim,
non ea propter ei colligendum erit, ani-
malia esse minus sitibūda, quia carent
pulmone. imò quia minus calent, con-
cludendum illi fuit. nam quæcumq; pul-
monem habent, multo sanguine abun-
dant, atq; longè magis æstuant, quàm
ea quibus pulmo defuit. Cur itaq; plus
minus sitiant animalia, calorem ipsum
causari oportet, nō pulmonem. Vnū
aliud Erasistrato obiicit pro Platone,
quod est meo quidem iudicio leuissi-
mum, ac planè ridiculum. Morbo ni-
mirum, ait, qui πᾶσι πλὴν μονικῶν dicitur,

tur,

tur, ardorem uehementem ob siccitatem nimiam, uel calorem, illico induci, atq; ideo restinguendæ sitis miram nasci cupiditatem: sitim autem sedari depelliq; non posse, nisi pulmo affatim madeat. quandoquidem cōtrarias morborum causas medicaminibus contrarijs tollere, medici diligentes solēt. At qui parum attendit uir alioqui doctissimus, quid ex suis uerbis concludi necessario possit. Ego quidem non inficior, quin ut sitis depellatur, pulmonē abūde satis irrorari oporteat. sed aliunde is rore multo perfundi potest, et sitis expleri, quàm quod arteria illuc poculenti quicquam conuehat. Id si non ignorauit, at certe se scire dissimulauit. Medicorum sanè tot *ἐκλύματα*, quæ lambendo pulmonarij sensim deglutiunt, admonere eum potuerunt: quæ ob eam excogitata sunt causam, ut medicamenti id genus, quod in gula moram facit, aliquantulumq; residet, per cæca spiramenta commeans arteriam

adeat,

adeat, mox influat ad pulmonē. Quod si rectā per arteriam in pulmonem ferri posse iudicassēt sapientissimi medici, non tantum operę ponerēt in eclegmatibus cōficiendis, retinendisq; tamdiu in ore, quā diu ad locum confectum penē siti pertineant. Quin etiam huiusmodi morbus, alioqui difficillimus, minori negotio curaretur, si uera esset Plutarchi opinio. epoto em̄ liquore, locus affectus maderet, subitoq; sitis restringueret. Pudet profectō, pudet me referre alia pleraq; argumēta in Erasistratū pro Platone, quæ infirmari ac labefactari à quouis uel mediocriter exercitato medico facillime possūt. Sed Plutarchus nimio fortassis amore, & incredibili obseruantia cōmotus in parentē Philosophię, maluit secū errare quā cū ceteris optimē sentire. Id aut si nō ex quadā abundātia amoris fecit, sed rationes ueras ex cogitasse atq; inuenisse se existimauit cōtra Erasistratū, eiusq; patronos, nullo modo excusāndus est, at coarguēdus,

at

at criminandus, & in scitiam grauius ac-
 cusandus. Atqui dixerit quispiam, cum
 Plutarcho criminari, eodem quoque crimi-
 nis genere condemnabis egregios & ue-
 teres poetas. Sed in re seria (ut mea fert
 opinio) & admodum graui, aliquando
 poetis nullam fidem esse habendam cen-
 seo. Nam illis audendi multa, fingendi que
 mira, data est summa potestas. et si Ari-
 stoteli, Galeno, aliisque grauisimis scri-
 ptoribus, fidem ullam rei dubie facere
 uidentur: nisi tamen causa aliqua reddi
 queat, his non creditur. Nec ob id poetis de
 sua laude detractum aliquid uolo, nec o-
 mnino negligendos propterea existimo,
 quod nullam rerum cognitionem inde con-
 sequi te posse credam, quin potius charos
 habere, et plurimum laudare te iubeo,
 quos Ennius ille sanctos appellat, quod
 quasi Deorum aliquo dono et munere
 nobis commendati esse uideantur: ut legas
 item, sane quam diligenter & attentum, do-
 consilium. ex his enim rerum copiam tibi com-
 parabis, et fructum maximum percipies, et
 uolup-

Poetis non
 ubique fides
 habenda.

Poetarum
 utilis lectio

uoluptatem non poenitentiam capies,
 Sed non usquequaque fidere illis, & te
 addicere tutum est: quoniam ut eorum
 mos est, multa confingunt, multa sapif-
 sime mentiuntur, & in abditis naturae
 rebus interdum peccant. Sed errati por-
 ro huius, quo Plutarchus coarguitur à
 nobis, simul & poetae, authores fuisse
 oculos, eò adducor coniectura, quòd
 nobis deglutientibus aut poculèta aut
 esculenta, gutturis motus manifestò a-
 spicitur. uerumtamen gula ipsa cuncta
 deuorat, cui gutturis pars ea interior,
 quae inanis, est cartilaginea materia, cò-
 cedens in se subsidet, ac nititur. Quo-
 circa planè liquores descendere in aspe-
 ram arteriam ijs ipsis apparet, qui ad
 usum illius & stomachi negligèter ani-
 mum attendunt, fabricamq; incredibi-
 lem naturae parum considerant. id etià
 Plinio fortasse imposuit, quòd stoma-
 chum esse exteriorem autumauit: què
 admodum supra te còmonuimus eius
 erroris. Asperae arteriae ima in parte,
 quae

Plinij
 locus.

que pulmonem subit, utrinque assident,
 leuis arteria, & uena leuis (ut iam dixi-
 mus) ex una duntaxat tunica conflatur,
 & efficitur, ne reddatur contumax mo-
 tui: pulmonis ne an cordis, perdifficilis
 est quaestio. Galenus profecto ancipi-
 tem, & animi dubium se fuisse prae-
 fert in commentarijs de Usu partium
 humani corporis. modò quidè pulmo-
 nis, modò uerò cordis agitationi adiu-
 dicat: attamen propensior in eam opi-
 nionem mihi uidetur, quæ profitetur
 cordi magis obedire, quam pulmoni.
 Quoniam argumento id ita esse com-
 probat, quod fidem non leuem facit,
 sumpto ab aëris effectu: quem si infles,
 certe quidem pulmones amplificatur,
 at leuis arteria non item. quod signo ti-
 bi esse potest, motum effici ex facultate
 cordis. At si fortè Galenus uspiam di-
 xerit parère motioni pulmonis, æqui

*Galenus
 locus.*

n cor-

cordiꝫ refrigerando reddat. Interdum etiam occulta quadam ui naturæ fieri potest, ut uisceribus utrisq; famuletur. Motionem tamen suam cordi acceptū referre, rationi magis est consentaneū.

Vena arteriosa.

Vena autem arteriosa citra omnium cōtrouersiam pulmonum motus sequitur. Cur preterea simplicē tunicam dederit natura, in caussa itidem fuit, dilatandi atque contrahendī pulmonem magna necessitas. Huic enim ocys commodius que cedit, quā duplici uigens tunica. Iure igitur hæc una alio, quā cæteræ arteriæ, est conflata mo-

Iecur.

do, dissimili que præfecta officio. Iecur in dextra parte assidet. quibus autem defuerit, nūquam repertum est, et si partem defuisse eius compererunt alii. Quod autem in morte M. Marcelli nusquam in uictima apparuerit, nec C. Mario sacrificanti Utica, nec Cælio principi ineunti Consulatum, nec Claudio Cæsari eius successorī ueneno intereunti fuerit inuentum, fabu-

losum

iosum est. Ego quidem cuncta anima-
 lia, quæ sanguine prædita sunt, & ie-
 cur & cor necessario habere existimo.
 Præter enim quàm quod est uiscus no-
 bilissimum (ut inquit Philosophiæ de-
 us Plato) tantisper etiam in uita nos
 tenet, quoad ex ea decedendum est.
 Ut in mammis delitescunt pusillæ ue-
 næ, in quibus sanguis mutatur in lac,
 infantibus educandis alendisq; perne-
 cessarium: sic mediisfidius tam minu-
 tæ uenę continentur in iecinore, quàm
 quæ minutissimæ, ubi succus confici-
 tur, uertiturq; in sanguinem alimenti.
 namq; iterum concoquendi diligentis-
 us, author per insignis semper est habi-
 tum à medicis. At prima nouissimaq; ci-
 bi administratio, data est partem uentri-
 culo, partim cordi cæterisq; membris,
 quę ultimum ex sanguine sumunt nutri-
 mentum & incrementum. Os partesq;
 eius facilitatem duntaxat præstant: cibi
 enim illa minutatim diuisio facit, ut ca-
 lor facilius cõficiendo, expediat. Quare

n 2 Olym-

Olympio-
dori et
Alberti lap-
fus.

Olympiodorus, & Albertus cogno-
mento Magnus, qui in stirpibus inesse
triplicem concoquēdi alimenti locum
tradunt, uehementer errant. li ipsi pri-
mum radicibus tribuunt, alterum stirpi
ti, extremum ramis. Atqui Aristoteles
radicibus alimentum iam confectum
ex terra capi, secundo de Partibus ani-
malium sic scribit. τὰ μὲν γὰρ φυτὰ λαμβάνει
ναι τὴν τροφήν κατεργασμένην ἐκ τῆς γῆς
ταῖς ῥίζαις. διὸ καὶ πόρισμα ὁ γίνεται τῆς
φυτῆος. τῆ γὰρ γῆς, καὶ τῆς γῆς αὐτῆς ἰσομοτία
ῥηῆται, ὡσαύτῃ κοιλίας. τὰ δὲ ζῷα πάντα μὲν
ἐκ τῆς γῆς, τὰ δὲ ποσειδά φανερῶς, οἷον γινώσκοντες
τῶν τῆς γῆς ἐκ τῆς κοιλίας τῆς γῆς, ἐξ ἧς ὡσαύτῃ
κίνα ταῖς ῥίζαις ταῦτα δ' ἐκ τῆς τροφῆς λαμβάνει,
ὡς τὸ τῆς ἐχομένης τῆς ψυχῆς λάβει τέλος.
Ex his perspicuū est, duplicem locum
administrandi cibi plātis adiudicari ab
Aristotele, nimirum trunco & ramis.
si quis alius est, terræ sinibus cōtinetur.
Qualem usum truncus præstat stirpi-
bus, talem quoq; præstare nobis iecur
credibile est. Ei igitur uitam, quibus se
lix

Iecur
us.

lix & optima contigit, ij debent. Quo-
modo enim testes sunt generi animalium
reparando, sobolique propagandae, alio-
qui ad nihilum occasuræ: atque oculi
bene beateque sunt uitae traducendae: sic
iecur, sustentandae uitae necessarium
fuit. Debent etiam plurimum inhabi-
tantes saluberrima oppida, quae saepis-
simè iecinoris auspicio condita sunt. nã
immolatis pecoribus, loca quae depasce-
bantur, ubi domos edificaturi erant, de
eo coniecturam facientes, eligebant. si
sanum integrumque offendissent, optimè
illic habitari posse iudicabant: sin autem
liuens uitiosumque apparuisset, de abi-
tatione commigrationeque aliò consul-
tabant. id enim ex uitio pabuli, aqua-
rum uel atque coeli inclemètia euenire au-
tumabant. In hoc uiscere sano non tan-
tum sedem modò uaticinij, & euentus
signa posuere Romani aruspices: ue-
rum etiam in malè affecto formidinem
locari à Cleare ho uideo, qui formidolo-
sos *λωκκπατίας* uocare consueuit, quòd

*iecinoris
auspicio cõ-
dita oppi-
da.*

palleant, metuantq̄, quibus iecur est uitiatum. pallor enim formidolosus conuenit. Quod autem & hic pleriq̄ contendunt, spiritum naturalem residere, quam recte, eruditi uiderint. Miram certe paucitatem iecur habet arteriarum, & illarum quidem minutissimarum. Unde mendacj coarguuntur apertissime, qui spiritum naturalem esse defendunt. non enim rationi est consentaneum, ex uitali spiritu, ac eo perpauco, illic naturalem conuari posse, indeq̄ in corpus uniuersum longe lateq̄ diffundi. Quod si natura id ipsum studuisset, & multos & ampliusculos eodem spirituum riuos deduxisset. Huc accedit, quod membra omnia ab ortu suo nanciscuntur continuo ex temperatione qualitatum, illas quatuor facultates nimirum naturales, attrahendi, retinendi, concoquendi, expellendi: calorem item excipiunt, qui in hoc breui uitae cursu ea nunquam deserit, quin usum maximum ministrat, perpetuoq̄ facultatis sese astringit ipsis facultatibus:

&

Iecoris arteria.

& tantisper est in famulatu, dum cordis salutari calore fouetur. Iecur autem sanguinem duntaxat profundit: calorem non potest, sed aliunde mendicat. Propterea ut quid spiritu naturali opus fuit, quippe qui superuacaneus sit futurus, nulliq; usui. Quodq; sanè membrum calorem de corde iugiter manantem concipit, quo natium conseruando, enutritur, & generatur. at spiritum animale a cerebro habet, ex quo mouetur, ac sentit. Si igitur membra cuncta possunt comodissimè uti illis quatuor facultatibus à natura insitis, in suo opere faciundo, per calorem cordis uitalem, cerebricq; animalè spiritū, atq; iecinoris sanguinem: non est quod ea cōmīscamur quorū Galenus nusquam meminerit. nec is quidem, si hoc tempore ageret in uiuis, digna esse cēseret, de quibus ulla fieret mētio. Itaq; (ut fert mea opinio) spiritus naturalis idē cēsendus est, quod uitalis: nisi forte quispiā secundū quietem aliubi atq; aliubi uide

Spiritus naturalis et uitalis idē.

n 4 rit,

rit, malitq̄ in alia parte corporis generari quàm in iecinore. Quod quidem tametsi est maximè sanguini generando, quippe eius caro humore caloreq̄ ita temperatur, ut quàm sanguis concretus planè iudicetur, nihil aliud: facultatem tamè gignendi naturalem spiritum haud datà esse concesserim. Concedam itidem sentire, sed parum admodum. perexiguo autè sensu præditum est, ut hoc à stirpibus differat: etsi forte uirus aliquod abscederit in se, sentiat. neruis iccirco perpaucis ei fuit opus.

*Iecinoris
figura.*

Figuram porrò natura indidit quàm commodissimam. intrinsecus enim cauum effectit, extrinsecus gibbum, quod prominens leuiter uentriculo insidet. Et in quatuor distribuit fibras. ex quo iure Græci ἰκίριον nominarunt, πῆμα τὸ ἐπιπῆμα. πῆμα καὶ ἰκίριον τῶν βασιλέων. Gibbum autem Romani iecinoris caput uocabant. Homini grandius, quàm cæteris animalibus, est, pro corporis portione: quoniã maximè calet, humetq̄, multo propter

rea

rea sanguine indiguit. Atei maximum est, cuius deus uenter est, animusq; leui ex causa semper trepidat, & cōcidit. Ob idq; leporem animal formidolosissimum, bina iecinora circa Birlettū, & Theranem in Thracia, & in Cherone- so ad Propontidē, habere quidem non crediderim: sed eō excrescere, ut bina es se uideantur. Sub iecinore cauo, proxime magnam fibram, uesicula angusto ore, & fundo ampliusculo, fellis plena, simplici, sed duriusculo tergo, cōstituta assidet, ut bilem sibi familiarem, & gratam, cōmodius resorbeat. à Graecis *χοληδόχῃ* nuncupatur, hoc est, bilis efferuescentis conceptaculum, quam pessimi sanguinis recrementum alij ap- pellant. At quibus secur oppidò quàm temperatum contigit, ideoq; sanguis ipsum subiens dulcescit, uitamq; longius producit, & ualetudinem bonam affert, ijs aut est nihil fellis, aut quàm minimum. Certe in Ponto, & in Chal- cide Euboeæ pecori nulli fel esse, memo-

Fel.

*χοληδό-
χῃ.*

Felle ca-
rentia

n 5 rix

riæ produnt antiqui authores . at in Naxo quadrupedibus prægrande. Fel le quæ uacant , etli uenas habent, quas ad intestina id permeat, ueterum tamen aliqui diutissimè ipsa uiuere existimarunt : eo sanè adducti argumento, quòd cerui, muli que, & ex piscibus delphini, fellis expertes, longissimum uitæ suæ cursum conficiunt. qui bus tamen est bilis folliculus, plurimo usui esse solet. Diductus enim in duas partes, ueluti propagines, tum ad iecur, tum ad intestinum duodenum pertinet, ut illinc exhauriat bilim, huc eandem euomat. cum ea rursus, quæ fertur ad duodenum, pars interdum alia coalescit, imo uentriculi adherescens: quæ quidem si grandior quàm decet, extiterit, nobiscum infelicissimè lagitur aut absiduo uomitu ita quatimur, ut Eudemus ille quati solebat olim, quod de Galenus meminit: aut cibus in uentriculo residens, reiecta è folliculo bilis, mirandum in modum putrescit. At ea pars quæ

Bilis folliculus.

DE H
quæ du
pē. sepi
ram, len
cernant
aliunde
lum rep
rant, eu
ostender
pore eue
dum pr
Antoniu
quitas
ac mari
sira par
tura me
dimisc
mē ling
quit Ce
ne in u
te sub i
pende
auspic
ge à i
modo

quæ duodeno excipiit, intestinis fert o-
 pē. sepiſſime proritat ea, ut tenacē pitui
 tam, lentumq; mucū, quo opplētur, ex-
 cernant, alioquī delidiosa, pigraq; nisi
 aliunde excitarentur. Gemin ūfollicu-
 lum repertum fuisse olim commemo-
 rant, eum que magnæ fortunæ spem
 ostendere aiunt. quemadmodū eo tem-
 pore euenit, quo Augustus apud Ac-
 cium promontoriū deuicit fuditq; M.
 Antonium. Neptuno autem stulta anti-
 quitas dicatū esse putauit, quod equē
 ac mari, inest ei amaror multus. In lini
 ſtra parte aduersus iecur pēdet lien, na-
 tura mollis, et raris lōgitudinis craſſitu-
 dinisq; modicę, figurę quadratę, & fer-
 mē linguam bubulam referētis. Is, ut in-
 quit Celsus, paulum à costarum regio-
 ne in uterum excedens, maximā ex par-
 te sub ijs cōditur. Quod si in dextrā pro-
 pendere uideretur antiquitus, erat in-
 auspīcatum, atq; prodigiosum. Nō lon-
 gē à iecore est, ut purū, clarū, speculicq;
 modo nitēs atq; perspicuū reddat secre-
 ta bi-

*Fel Neptu-
 no dicatū.*

Lien.

tabili atra à sanguine: quæ si casu diuertat copiosior, quàm calore eius confici possit, decolorat faciem. Vnde Stratonicus citharædus in Caria dicitabat ambulare mortuos: quòd omnes Caurij populi Cariae propè Rhodum, propter lienis uitium miris modis pallerēt. Ac uerò qui amplū habent lienem, ijs quandoq; affluentissimus risus prouenit, & ita erumpit, ut etiā si maximè adnitantur, nequeant tamen cōprimere, quin latera, os, uenas, oculos, uultū occupet. Propterea antiqui risus intemperantiæ sedem in eo posuerunt. id quod Persius poëta non ignorauit, inquit, *Sed tum petulanti splene cachino.* Cursu quoque impedimento esse uel maximo lienem, creditum est, ut Plautus in Mercatore fidem facit: Genua hunc cursorem deserunt, perij, seditionem facit lien, occupat præcordia. Insectis quidem, citra omnium controuersiam, non est lien. quamuis illud tritum uerbū Græcis passim usurpetur,

*Stratonici
citharædi
dictum.*

*Lien risus
sedes.*

*Liene carē
tia.*

ἔχει μὴ πλῆνα, idest, habet & musca
 splenē. At pecori in Creta uixdū appa-
 ret, eo sanē quòd illis in locis herba enaf-
 cit, que minuit lienem pecoribus ea ues-
 centibus: quare lienosis postea curādis
 medicamen præstantissimum excogi-
 tatum est à medicis quod ex re ^{ἁσπληνῶν} <sup>ἁσπλη-
νοῦ.</sup>
 Cretenses nominauerūt. De uisceri-
 bus præcipuis posteaquā dici cœptū
 est, proximum est ut reliqua prosequa-
 mur. de renibus igitur dicemus, si ipsi ^{Renes.}
 summis lumbis, sub imis costis gemini
 inherant. dexter omnibus elatior, & mi-
 nus pinguis, sicciorq; utriq; tamen pin-
 guitudo ē medio exit, præterquam (in-
 quit Plinius) in uitulo marino. ea enim
 pars longē ualidior est quā sinistra,
 ualētiorēq; renem habet, & altius tol-
 lit, ut commodius de uena caua hauria-
 tur humor. ē regione cōstituti, sibi ipsis
 officerent, minusq; bellè munus suum
 obirent. Ad hæc si altius sinister assur-
 geret, à liene, qui maximē accūbit in læ-
 uam, cōprimeretur. sin dexter humilior
 de-

desideret, locus inanis pateret sub ieci-
 nore, quod supra lienem aliquanto at-
 tollitur. Vtrique à parte imarum costarū
 resimi, ab altera rotundi conspiciuntur.
 Venosi sunt, & uentriculos habent,
 & tunicis super conteguntur. Ab ipsis
 singuli meatus colore albi ad uesicam
 feruntur, *δεντῆρας*, siue *δενάδες* Greci uo-
 cant, quod per eos inde descendente u-
 rinam in uesicā destillare concipiūt. Be-
 ne compacti sunt, ne quippiā præter se-
 rum illud sanguinis, quod est admo-
 dum tenue, absorberent. Si quid ta-
 men concretius, quàm quod serum uo-
 cat, pariter exuxerint, id depascuntur,
 urinamq; illico profundunt. Non atrā
 bilem, non pituitam sugere eis fuit inte-
 grum: propterea quod recremento
 referti meatus, egritudines periculosas
 parerent, & assidue infestarent. Ex so-
 lidiuscula itidem materia effecti sunt,
 ut potus acria recrementa facilius à se
 arcerent. Insunt tamen uenarum sini-
 bus meatus quidam perangusti, qui
 ex

Vreteres.

ex uena emulgente dicta coalescunt. ij. urinam quidē admittunt, sanguinem uerò non item, nisi amplius, quam loci natura fert, casu pateant. Id enim temporis sanguinolentam urinam reddi posse existimo. At quicquid pinguisculi sanguinis unà cum liquore simili lactis sero, attrahunt in se, concrescit in pinguedinē circa eorum tunicas. Quo circa oues concreto pingui saepe moriuntur. Sunt enim animalia humida, ideoq; in renibus pinguisima. putrescente autem pinguedine, uapores permulti exhalant, & in renibus coeunt: mox erumpūt, atq; preteruecti arterias petunt cor, arcemq; uitæ occupant, et extremum afferunt exitium. Renes autem habēt quadrupedum omnia, quæ animal generant: at ceruis in Birleto, et Thrane, quaternos esse: memoriæ proditū est, contra pennatis squamosisq; nullos, homini uerò duos semper, unū nunquam. Propterea id esse, naturę interpretes iudicant, quia unus idoneus minimē

Renum pinguedo.

minime fuisset, qui tantum humoris de-
 fluentis copiam in se conciperet, nisi in
 eam magnitudinem creuisset, quæ de-
 decuisset (opinor) multum. In ipsis ali-
 quando lapilli, uel in meatibus, quos
 Renum
 lapilli. *spuriæ* supra nūcupauimus, impacti
 inueniuntur, & illi quidem ex materia
 tenaci concreti. Quin etiam pilos se in-
 uenisse scriptū reliquit Galenus. Qui
 autem id fieri possit, mea non interest
 in presentia disquirere. non enim loci
 affecti causas uestigo, sed uiscerum se-
 des persequor, quas hactenus breuiter
 ostendi: si non omnes, at certe præci-
 puas, & ualde insignes. Erat quidē
 animus de genitalibus membris pau-
 cula dicere. postea uero quā eorum
 uenit in mentem, quæ Commenta-
 rioris nostris, qui inscribuntur de Pro-
 digiosis partibus, tradidimus, ijs super-
 sedendum duximus, tum ne eadem re-
 peterentur, tum etiam quod locus iste
 minus idoneus uisus est, mihi præfer-
 tim, ad intestinorū ostendēdum situm
 pro-

Bassiani cō-
 mentarij de
 Prodigiosis
 partibus.

properanti: tum quòd longiorem ora-
 tionem, quàm tu cuperes, ad id compa-
 rare oportuiffet. A' uisceribus igitur *Intestina.*
 ad intestina ueniendum est, quæ a Gre-
 cis *έντερα*, quòd in ima corporis parte, *έντερα.*
 hoc est, inferiore aluo claudunt. unde
 ab Aristophane *έντερονίς*, dicuntur inter *έντερονίς.*
 na nauit. Intestinus quidem unus est
 longo circumductu productus, sed plu-
 ra nomina nascitur, pro loci figuræq;
 & usus uarietate. Ideoq; medicorum
 schola in sex diduxit partes, & eas om-
 nes intestina appellauit Galenus, si-
 gillatim que suis distinxit nominibus,
 hunc sane in modum. *πρωτον μὲν τὸν έν-
 φουτον, δεύτερον δὲ τὸν ένισιν, τρίτον δὲ τὸ
 λεπτόν έντερον, καὶ τέταρτον τὸ τυφλόν, καὶ
 πέμπτον τὸ λεῖλον, καὶ ἕκτον τὸ ἀπὸ δυσμέ-
 νου.* id est: Primum est exortus, *Intestinorū*
 secundum ieiunum, tertium tenue intestinū, *nomina.*
 quartum cæcum, quintum colum, sex-
 tum rectum. Eadem distinctione uti-
 tur tum aliàs, tum maxime sexto libro
 de Anatomicis administrationibus.

ο πρωτον

πρώτον μάλ' οὐκ ἔκφυσις, μετὰ δὲ ταύτης
 ὁπρὸ ἄνομαζουσι νῆσι, ὅτι λεῖον ἀεί τροφῆς
 εὐρίσκειται. τούτῳ ἐφεξῆς ὄντι τὸ λεπτόν, ἐπὶ
 τούτῳ δὲ ὄντι τὸ τυφλὸν καλούμενον, εἶτα τὸ
 κώλον, ἐφ' ᾧ κατὰ πῆρας ἀρχὴ τ' ἔσθρας ἐκτί-
 πατὴρ τὸ ἀπυθυσμῶνον ὀνομαζόμενον ἤπερον.
 id est: Primum itaq; exortus: ab eo in-
 cipit ieiunum dictum, quod semper
 inane alimenti reperitur. hunc dein-
 ceptus sequitur tenuis. postea, quod cæ-
 cum uocatur: deinde colum. ab hoc in
 extremo ad podicem usque porrigitur
 intestinum, quod rectum appellatur.
 Ex his ergo palam est, sex maximum
 intestina recenseri. quorum tria dica-
 mus gracilia, totidemq; crassa. Ad gra-
 cilia plures, quam ad crassa, pertinent
 uenæ. omnia tamen orbibus implican-
 tur, ut ex illis succus quamprimum
 ad iecur transmittatur: in ijs autem
 excrementa faciant interea moram,
 dum egerendi tempus ueniat. Crassis
 intus pinguiuscula quædam substan-
 tia reledit, gracilibus autem mucosa.

Intestino-
 rum orbis.

Por-

Porro quia homo est animal excellentissimum, & ad diuina humanaque contemplanda natum, & a Deo factum, uentri ideo & abdomini seruire dedecet. Quamobrem rerum princeps Natura, flexuosis orbibus intestina, quaedam pluribus, quaedam paucioribus implicauit, ne semper animum habens in patinis, a tam diuino studio auocetur. si enim rectis uteretur, illico cibus consumptus, confectusque exiret, atque rursus eum appeteret, fame dominante. Nam magis auidi sunt ciborum, & insatiabiles, quibus intestina sinuosa minus sunt: quemadmodum iidem minus solertes, quibus obcelsissimus uenter contingit. Multa itidem animalia esse in perpetua edendi cupiditate legimus, quibus sunt recta intestina, ut lupis certarijs, & inter aues mergis, & inter uires illis ipsis qui ex putri materia gignuntur. Prudentissime itaque ea anfractibus circūduxit, ut succo, quē ex uentriculo permanentē excipiunt, in mora

o 2 essent,

*Intestinorum
rectitudo.*

essent, tantisperq; eum complexu suo
 continerent, quoad uenæ meseraicæ
 exurgerent, et in iecur conueherent, ubi
 in sanguinem mutatur, unde uniuersa
 enutriuntur membra corporis. Recti-
 tudo namq; intestini accelerat auidita-
 tem cibi, laxitas auget, quæadmodum
 Aristoteles libro tertio de Partibus ani-
 malium tradidit. *Νόστος* (inquit) *ἴσα τῶν*
ζώων, ἢ ἀπλᾶς ἔχει, ἢ διευχέως τὰς τροφί-
χας, τὰ μὲν εἰς πλῆθος γαστριμαργα, τὰ δὲ
εἰς τὰς ὀδύ. id est: Animalia quæ inte-
 stina laxa habent, cibum copiosum ca-
 piunt: quæ uerò recta, celerius repetūt.
 Iam uerò in flexus complicata, quanto
 usui sunt homini, perspicuum est. V-
 trum autem omne genus fibrarum ha-
 beant, magna & perficilis est quæstio,
 propterea quòd Galenus uidetur sibi
 dicere pugnātia. modò enim ait, modò
 negat. Cuiuscūq; tamē modi est, dicam
 meam sententiā, et in quā pauçissima
 conferam. Equidem puto intestinīs es-
 se præcipuam partem fibrarum, quæ
 trans-

*Intestino-
 rum fibræ.*

transuersæ dicuntur. nam ipsæ ualentio-
 ra redduntur, ad expellenda recremen-
 ta. At si in tunica eorum intima obli-
 quas conspici, in extrema uerò obli-
 quas dixerit quispiam, sciat is Naturam pru-
 denter id fecisse, & ea quidem de caus-
 sa, ut ualidiora essent, minusq; obla-
 rentur, aut certè ne dissilirent; si forte
 duriusculi quicquã procideret. ex quo
 Galenus dicitabat, *ἡ δὲ τῶν σπυγγῶν*. id est,
 quominus patiantur. Intestina enim re-
 tinendi uim propriam habere, eo qui-
 dem inficias: sed sustinendi & sufferren-
 di potius facultatem, sic dixerim, quo-
 modo ignè palma tenere nos dicimur,
 hoc est sufferre & pati, donec excutia-
 mus. Et si scio controuersari medicos,
 necdum inter ipsos satis conuenire: mi-
 hi tamen placuit, paucis exponere quid
 sentirem. utrum rectè, aliorum sit iudi-
 cium. Sensu ne prædita sint, neruosq;
 habeant, nõ est cur dubitare iure quis-
 quam possit: si quidem dolores, quibus

*Intestina
 an sensu et
 neruis præ-
 dita.*

interdum ea torquentur, exactissimè
sentire, indicio uel maximo esse pote-
runt. At de loco, & situ, inter medicos
semper fuit magna controuersia. Ego
sequar eam opinionem, quæ probabili-
or & antiquior esse uidetur. Intestinū
nimirum quibusdam animantibus ab
ore incipiens, quadam uia eodem refle-
ctitur, ut sepia, & polypo: uerum in ho-
mine adnixum est in primis ima uen-
triculi parte, paulū ad dexterio-
rem conuersa, summum intestinum, idē
duodecim longum digitos, propterea
δωδεκάδακτυλον à Græcis nominatur.
hanc iuncturam πλωρόν, seu πλωρόν
græci uocant, quoniam portæ modo in
inferiores partes, ea quæ corpus alitura
sunt, emittit. δωδεκάδακτυλον Herophi-
lus, medicus ualde insignis, ἐκφυση uo-
cat. At Celsus noster id ipsū simul, &
eam partem quam πλωρόν modò dixi,
iuncturam nominat. Galenus autem
planissimè distinxit, secundo libro de
Temperamētis sic scribens. ὁ πῆρ' ἂν πλῆ-

Intestini
locus & si-
tus.

Dodecada-
ctylum.
Pylorum.

ἐκφυσις.

Iunctura.

χολών εἰς τὴν γαστέρα, τὸ ἥπαρ ἐξερδύγεται,
 τοῖς μὲν διπλοῦς ὄσιν, τοῖς δὲ ἀπλοῦς. τὰ
 πολλὰ μὲν ἔν ἀπλοῦς ὄσιν εἰς τὰ μετὰ τὸν πυ-
 λωρον τε κενώσεως ἐκφυόμενος, ὁ δὲ γαστρὸς
 ἐκφυσις ὀνομαζοῦσι. Et septimo de Ana-
 tomicis administrationibus, idem con-
 firmat his uerbis, ἀπὸ μὲν τῶ λυρτοῦ φλ
 γαστρὸς αἰθις ἀρχόμενος, ἀρχὴ τοῦ πυλωροῦ
 τε καὶ φλ τῶ γένεσις. Verterem
 quidem, nisi clariora & planiora hæc
 putarem, quàm ut à me interpreten-
 tur. Quare Celsum errare negauerim:

Cor. Celsi
 locus.

dissentire in uerbis duntaxat à Gale-
 no, & nonnullis alijs Græcis, con-
 tenderim. is enim noster duas partes
 inuicem coalitas, uno appellauit no-
 mine: siquidem id ipsum, quod nullis
 implicitum flexibus propagatur, inte-
 stinum uocandum non censuit, quem
 admodum nec Herophilus, nec pleri-
 que alijs. hoc Galenus tum aliàs saepe,
 tum libro sexto Anatomicarum admi-
 nistrationū testatus est. ἐνιοὶ δὲ (inquit)
 οὐτὼ λαλεῖν ἀξιοῦσι ἕντερον αὐτὸ, ὡς
 0 4 εἰς

εἰς ἑλκὸς ἐλίττεται. καὶ ὅσα τούτῳ προσα-
 γορεύουσιν, οἱ μὲν ἅπλως ἐκφύουσιν, οἱ δὲ μετὰ τὸ
 προσθῆναι δωδεκά δολιχυλον, id est: Nō-
 nulli intestinum ipsum nominandum
 necdum existimant, priusquam sinua-
 ri incipiat. ob idq; aliqui simpliciter ex-
 ortum, aliqui non sine adiūctione, ex-
 ortum dodecadactylum, hoc est duo-
 denum. Cuiuscunq; tamen modi res
 habet, id unum suspicor, Celsum in re
 tam leui non hallucinari: sed ex eo calu-
 mniatoribus ad reprehendum an-
 sam dedisse, quod rem medicam com-
 pendio tradidit, & in quā paucissima
 retulit, atque adeò multa in uniuersum
 attigit, quæ postea Galenus nomina-
 tim persecutus est exactissime: multa
 item præterijt, & illa quidem consultò.
 breuitatis summopere studiosus. sicut
 haud multo antè, quàm de duodeno lo-
 queretur, dixit succū ex imo uentriculo
 in intestina, quē excreturi sumus, emit-
 ti: non ea re profectò, quia is sit præci-
 pius intestinorū usus, sed præterquam
 quod

quod membrīs intra corpus deducunt quantum alimenti cōcoctum est, illum etiā præstant usum, ut excrementa emittant. At illud omisisse Celsum, non ignorasse: hoc obiter docuisse, non diligenter examinasse, uerū est simile: quā doquidem ei esset in animo, nolle sigillatim omnia persequi. multa dixit, multa uel præcipua candido ac docto lectori intelligenda reliquit. Itaq; moleste ferendum est, Cornelium Celsum, qui ex medicis Latinis unus nobis superest, a quoquam temere accusari, præsertim cum æqui iudices in eum esse possumus. Caterum Herophilus duodenum eò sanè dicendum existimauit, quia ex pyloro primū exoritur. Pylorus est, iustus ac diligens custos, & initor, qui non antè permittit e uentriculo quicquam exire, quā quod est in succum conuersum atque concoctum, Duodenum fuit rectum, ut loco cederet uenæ magne, pariter et arteriæ, que propagantur inde ad mesenterium si-

o s nuosum

Pylorus.

nuosum enim uolumen, locū uniuersum occupasset. Ac uerò in id bilis primū ex folliculo suo profluit, deinde in iro & occulto naturæ artificio iter ei intercludit, ut refruere nequeat. Vnde non iniuria Galenus in ipsos inuehitur, qui naturam temere & fortuito nihil non efficere asseuerunt. Huic coalescit intestinum, Græce *νῆσιψ* dictum, id est, leiunum, quod nunquam quod accipit continet, sed ad inferna protinus transmittit. Alia autem intestina haud sic inania reperiuntur. Varro hilam, siue hiram nuncupat, ab hilo, id est, minuto quodam apice, qui fabæ grano adheret. Hinc iocus (ne Ciceronis locum prætereamus subobscurum) natus est, in C. Hirrum cōpetitorem M. Cælij. secundo enim Epistolarum familiarium libro, Hilum per unicum I appellat, hoc est hominem minimi æstimandum, & hili faciendum: quæ Cælius proprio nomine Hirrum, octauo libro uocat. propterea Cice-

Ieiunū
intestinum.

Hila.
Hilum.

Ciceronis
locus.

ro in gratiam amici, dicit, se esse balbum, & lingua præter suam opinionem hesitantem. nam balbi, qualis fuit Demosthenes, r literam per l solent pronunciare. Se autem balbum simulat, ut irrideat Caium Hirrum, minime dignum qui cum M. Cælio peteret. Scio codices Ciceronis uarios reperiri. attamen hanc lectionem ego magis probo. At si qui sunt, qui aliam agnoscant, mihi meam relinquunt, ipsi suam tueantur. Sed ad rem, de qua est iam institutus sermo, redeo. Hoc quidem intestino nullum iecinori proximius est, nullum item flexuosis orbibus plenius, quippe quod pluribus uenis abundet, ut Galenus libro sexto τῆς διεκπεδντικῆς innuit, ἐνίατα μὲν οὖν τὰ παχέα τῶν ἐντέρων, δυνατώτερα δὲ τὰ λεπτά. παντάπασιν δὲ ἀνίσταται ἡ εὐσμία, διὰ τε τὸ πλεῖον, καὶ τὸ μέγαν τῶν ἀγγείων, καὶ τὸ λεπτόν, καὶ νευρώδες τοῦ χιτῶνος. id est: Sanatu itaque facilia sunt crassa intestina, difficilia autem

Balbi.

te.

tenuia. Ieiunum omnino nullam recipit curationē, tum quòd multis & magnis uenis abundat, tum quòd tenuis & nervosa est eius tunica. Non defuerunt tamen hoc in loco, qui Celso crimini dent, quòd ieiunum intestinum paucioribus anfractibus, quàm tenue refertum, dixisse crediderint. At isti, mea quidem sententia, parum attendunt quid dicant: & Celso id imponunt, quòd nec secundum quietem cogitasset. Verba eius ex libro quarto descripti. Ab ea (ait) ieiunum intestinum incipit, non ita implicitum. cui tale uocabulum est, quia nunquam quòd accipit continet, sed protinus in inferiores partes transmittit. hæc ille. Quæ si quis oscitanter legat, non solum iudicabit minus in sinus implicari quàm tenue, uerumetiam quàm duodenum, quòd quidem rectissimum est. Quocirca qui diligenter omnia examinare uolet, is nimirum non committet, ut Celsus sine causa grauiter reprehendatur. Sen-
sus

Celsi locu.

sus igitur uerborum, opinor, hic est:
 Superior scilicet ieiuni pars, quæ inci-
 pit à duodeno, quæ iunctura ab eo di-
 citur, non tã orbibus implicatur, quàm
 quod eius reliquum fit. Propterea qui
 ad consequentiã solum retulerunt, ue-
 hementer falsi sunt. qui uerò ad antece-
 dentiã, longè grauius errauerunt. In-
 de tenue intestinum est, ἰλεον à Græcis
 dictum παρα τὸ ἰλεῖν, à circumactione
 doloris eius qui ἰλεος, hoc est uoluulus
 nuncupatur: quo quidem qui tētatur,
 sese circumagit, & conuoluit, ἄλλοτε ὡς
 πλευρῶς κατακείμενος, ἄλλοτε δ' αὖτε ὑ-
 πὲρ ἑσθ' ἄλλοτε δὲ πρηνής, τότε δ' ὄρθος αὐα-
 σὰς διενέει ἀλύου. Est enim dolor acer-
 bus, & intolerabilis, & omnino exitia-
 lis. Id ne in plures sinus, quàm ieiunū
 implicetur, Galenus sexto libro Ana-
 tomicarū administrationum obiter no-
 bis commonstrauit, omnemq; contro-
 uersiam sustulit, paucis hisce uerbis.
 τούτω δ' ἐφερής ὄσι τὸ λεπτόν, καὶ κατὰ μὲν
 πλὴν ὄσιαι τούτων ἑσθ' δὲ, διαφέρει δὲ τῶτε
 μί-

Tenue in-
 testinum.
 ἰλεον.

228
 17

μήτε λιγύον ἐνελεσκεδαί, μήτε ποιώτων ἔχει
 ἀγγείων πλῆθος. id est: Hoc sequitur deinceps
 tenue intestinum, substantia quidem simile, at eo
 dissimile, quod neque inane reperitur, neque tot
 uenas habet. Sed ubicunque maior uenarum
 numerus cernitur, ibi etiam plures anfractus
 sint oportet. Ieiunum igitur, citra omnium
 controversiam, erit magis implicitum, quam
 intestinum tenue. Quod autem Celsi
 auctoritatem mihi obijciunt, non multum
 laboro. à me enim stat potius quam ab
 aduersariis, atque à uero contra mendacium
 facit. Is quidem ait, intestinum tenue in
 sinus uehementer implicitum: at non magis
 dicit, quam ieiunum. Ieiunum item
 implicitum tradit, at non paucioribus
 orbibus conuolutum, nec paucioribus
 uenis preditum, quam tenue intestinum
 affirmat. Recte sanè Celsus sentit, atque
 cum Galeno facit. Sed facile est cuique
 malo interpreti, & scriptum potius quam
 sententiam consecranti, ueteres illos
 calumniari, quos

Celsi locus.

Veterum
 censores.

quos penè nihil scitu dignum ignorasse censeo. Quod si interdum dormitasse nobis ipsi videntur, id totum nostræ inscitæ & negligentæ tribui malo. Quotus amabò quisq; est, uel medicus, uel philosophus, qui sese illis æquare audeat: nemo sanè, nisi quis egregiè impudens. Tantum enim abest ut quispiam hodie eloquens dicatur, & doctus, ut planè infantissimus ac indoctissimus præ antiquis iure haberi possit. Certe quidem unus Celsus de illis bonis scriptoribus superauit, cuius perspicuitatem orationis, & dicendi copiam, ac multarum rerum cognitionem admiror: quæ omnia post hominum memoriam, nescio an ullus medicus consecutus sit: in posterum etiam coniectura auguror, uel summo ornatum ingenio consecuturū neminem. proinde Celsum quasi parentem & deū medicinæ latinæ obseruo, & colo, colāq; quoad uiuero. Valeant ergo, qui tam negligenter tantos eius commentarios

le.

Cor. Celsi
laus.

legunt, mendacijsq; refertos esse putat.

*Cæcū inte-
stinum.*

Deinde id intestinum cum crassiori altero committitur, quod cæcum dicitur, quia duo habet ora, ita exiguo intervallo inter se disiuncta, ut nescias statuere, utrum duo aut unum sit. certum tamen est, per alterum, id ipsum accipi ab intestino tenui, quod per alterū rej-

Colon.

citur in colon. Huc primum excrementa delabuntur, deinde in colo demolita efformantur. hic vermes de putri materia enatos, delitescere multi commemorant. Hoc ne verum sit, sensu doceri possumus. Ego quidem in dissecto cadavere cæcum intestinum verminas nunquam conspexi. Secundum hoc proximè est intestinum pleniùs, & laxius, quod Iulius Pollux *κοῖλον* dici existimat, ἀπὸ τοῦ κοιλώδους, ἢ ἀπὸ τοῦ φέρεσθαι ἐν αὐτῷ πάλῳ τοῖς σώμασιν ὄξείας ἀλγυσιόνας. dolorum namq; magna causa est. Equidem suspicor, esse nominandum potius *κοῖλον* quàm *κῶλον*, quod multos habet sinus & cellulas, involu-

κοῖλον.

tum

tum reni sinistro adheret, ita quidem,
 ut sæpe dolor eius medicis imponat, &
 ancipites reddat, quo minus decernat
 ubi dolor infederit, colo'ne, an reni-
 bus. Galenum certe medicum perillu-
 stre[m] semel fefellit, qui opinabatur se
 ex renibus laborare. At nō multo pōst,
 quā[m] spectauit deposita excrementa,
 opinione fallum se cognouit, atq[ue] colō
 esse affectum dijudicauit. ex quo datis
 signis certissimis internoſcendi loco-
 rum affectiones, suo periculo nos cau-
 tos fecit. Inter cætera id signi esse uolu-
 it, & quōd affecto colo perinde inhe-
 ret alit̄e dolor, immotusq[ue] perstat, ac si
 renes tentarentur: & quōd doloris a-
 cerbitas latus fodicat, & quasi acus que-
 dam impacta pungit & perforat. id ex-
 tremum in renum morbo nō sentitur.
 Alij uerō non obscuri nominis medi-
 ci, dolorem coli sumpto cibo magis
 atq[ue] magis crescere et exacerbari aiunt:
 renum autem leuari, mitioremq[ue] fieri.

Porro istud intestinum altius, quā[m]

p cæte.

Renum &
 Coli dolor
 quo differant.

196 BASSIANI LANDI
cetera, assurgit in aluo, ut omenti liquo-
re pingui confoueat, feces que in eo
quæcunq; induruerint remolliantur.
Præterea in ædito loco positum, com-
modius bilem è folliculo exeuntē exci-
pit. quæ excremēto est dimouendo, &
amoliendo. Cum quibusdam autem
membranulis à sinistro rene uenienti-
bus iungitur. atq; hinc dextra recurua-
tum, in imo dirigitur, qua excernit:
ideoq; id ibi rectum intestinum nomi-
natur. Contegit uerò uniuersa hæc pin-
gue ac tenue omentum, ἐπίπλοον Græ-
ce dictum, præterquam in animanti-
bus oua gignentibus, ex interiore par-
te læue ac strictum, ex superiore molli-
us. cui adeps quoq; innascitur, quæ sen-
su, sicut cerebrum etiam, & medulla, ca-
ret. Verumenimvero commemorata
intestina, ne dum animal salit, aut hu-
mi procumbit, aut ictum extrinsecus
experitur, afficiantur, & dissiliant, tu-
nicam ualentissimam natura machina
taesteam Græci μεσεντέριον appellant,
Cice-

Omentum
ἐπίπλοον

Cicero intestinum medium uertit: re-
 ctè ne, uiderit Budæus. De hac re pro-
 fectò dicerem meam sententiã, nisi
 scirem FLORIDVM SABINVM, *Francis. Flo-
 ridus Sabinus.*
 iuuenem & ingenio & memoria sanè
 quàm præstantem, atq; aded (quod per
 paucis hodie contigit) sanctis moribus
 præditum, doctè & diligenter disputaf-
 e aduersus Budæum in suis iam editis
 in lucem Commētarijs. Huc etiã ac-
 cedit Albanus Hyllus Britannus ille *Albanus
 Hyllus medi-
 cus.*
 medicus nobilissimus atq; optimus, &
 in omni disciplinarũ genere maxime
 uersatus, qui multa in Galenũ conscri-
 pfit, quæ ad hanc litè dirimendã perti-
 nere uidentur. Theodorus Gaza, uir *Theodorus
 Gaza.*
 mehercle inter Atticos atticissimus, et
 inter Latinos latinissimus, nescio quo
 pacto maluit interpretari lactes, quàm *Lactes.*
 tutò uoce græca uti. Quin lactes ea di-
 cuntur molliora intestina, quæ primũ
 occurrant in homine, & oue, ut inquit
 Plinius: nimirum duodenum, ieiunũ,
 ileon, Plautus in Pseudulo, sub perso-

Plautilo-
sus

na Ballionis, id ita planissimè esse ostēdit: Quia pol qua opera credā tibi, una opera alligem fugitiuum canem agnis lactibus. id est, qui alligat intestinis agni mollioribus canem, is non modo canem amittit, uerum & prædam ultrò dederit fugitiuo: sic qui credit homini male fidei, perdit, & frustra obligatum habet eum, qui non est soluendo. Idē in Curcul. Ita cibi uacuitate uenio lassus lactibus. nam à uerbo licio deducuntur, quod cibum alliciant: siue à lacte, propter molliem, aut propter candorem pinguetudinis, denominari ma uis, non multum laboro. Alij uerò appellatione lactium uenire putant, pingua & crassa intestina, ut inquit Probus. unde Persius, lactes unctos dixit. Suetonius in Vitellio, murenarum lactes uocat: sicut Spartianus etiam, luporum. Ut ut res habet, Theodorus meaquidem sententia fallitur, aut certè nomine abutitur. Nonnulli autem medianum nuncuparunt. Nos autem peregrina

na

na uoce utentes , mesenterium per te
 appellemus licet. Est enim , ut definit
 Iulius Pollux , ὑμῆν ἐκ φλεβῶν καὶ νέρων
 συμπλοκῆς, νεφροῖς δὲ καὶ κοιλίᾳ γαστριᾷ, τῆς
 τροφῆς ἀναπέμπων εἰς τὸ ἥπαρ. hoc est: Me-
 brana est, ex uenarum & neruorū com-
 plexu , renibus & uentri proxima, ali-
 mentum conuehens in iecur. Membra
 nam appellat, quam nostunicā ualen-
 tem supra uocauimus. est sanè omento
 similis, referta glandulosa carne, uenas
 ē iecore longo tractu productas susti-
 nēs , tutasq; reddēs. in medio intestino
 rum sita est. unde nomen habuisse, tra-
 dit Galenus: qui libro sexto de Anato-
 micis administrationibus , sic scribit.
 τὸ μεσεντέριον, ὃ καὶ μεσέραιον ὀνομαζομένον,
 ἀπὸ τῆς συμβεβηκότων αὐτῷ τῆς προσηγο-
 ρείας ἀμφοτέρων διασπόμενοι, μεσεντέριον
 ἐπὶ τῆς δίσεως, μεσέραιον δὲ ἀπὸ τῆς οἰκίσεως
 ὀνομαζομένου. μέσον γὰρ τέτακται τῆς ἐντέρων, καὶ
 πάλιν τῆς ἐξ ἥπατος εἰς αὐτὸ καταφερομέ-
 νων φλέβων, ἀλλὰ ταῖς παρακειμέναις ἀρτη-
 ρίαις τε καὶ νέρων ὅτι λυκῶν περιλαμβάνει,

Μεσεντεριου ἢ *Μεσαριου* ἢ *Μεσεντεριου*. id est: Mesenterium, quod et mesaræon nominant, ab accidentibus ipsi utroque nomine indito, mesenterio quidem à situ, mesaræo uerò à propria substantia: etenim medium situm est inter intestina, et omnes è iecinore in ipsum descendentes uenas unà cum uicinis arterijs & neruis in orbem complectitur, quemadmodum singula intestina. Ita & Aëtius, mesenterium ab intestinis distinguit, ut & omnes alij, qui hac de re accuratè scripserunt. Ex quo planissimū est, fucum autorum, Macrobiū, uehementer errasse, quòd inter intestina mesenterium retulit. Hæc habui, quæ de Humana Historia breuiter dicerem. Si qua uerò te offendent, celeritati festinationique meæ ignosces. Scis enim quàm paucos dies, grauioribus studijs districtus, hisce duobus libris conscribendis dederim. Qualescunque tamen sunt, eos ad te mittendos curauī, ratus pro tua incredibili beneuolentia, qua me

Macrobius
 autorum
 fucus.

DE HV. HISTORIA LIB. II. 231

semper profecutus es, quòd iam absol-
uerim, fore tibi gratissimos. Fruere igitur:
autoritateq; tua, quæ quidem sum-
ma est, ab ijs tuere, ac defende, qui de
aliorum scriptis se iniquos iudices con-
stituunt: cum in ipsos, qui in lucem nihil
ediderunt, haftenus nullus sederit

iudex. Vale.

Patavij.

F I N I S.